

УИЛЪЯМ ШЕКСПИР

ΑΜΛΕΤΟΣ

Уилям Шекспир
Αμλέτος

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=25451652

Αμλέτος:

Содержание

ΜΕΛΕΤΗ ΕΙΣ ΤΟΝ Α Μ Λ Ε Τ Ο Ν	10
ΑΜΛΕΤΟΣ	74
ΣΚΗΝΗ ΕΛΣΙΝΟΡΗ	76
ΑΜΛΕΤΟΣ	77
ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ	77
ΣΚΗΝΗ Α'	77
Κонец ознакомительного фрагмента.	91

William Shakespeare

Αμλέτος

Όσοι λάβουν τον κόπον να κρίνουν το προκείμενον φιλολογικόν έργον δεν θα δυσαρασθηθούν εάν προτάξωμεν ολίγας συντόμους εξηγήσεις ιδίως ως προς το γλωσσικόν μας σύστημα.

Ανήκομεν απ' αρχής εις την σχολήν, η οποία πρεσβεύει ότι η γραπτή γλώσσα, δια να εκπληρώση τον προορισμόν της, δεν πρέπει να διαφέρει ουσιωδώς από την κοινώς ομιλουμένην· και εις αυτήν την αρχαίαν πεποίθησίν μας εμμένομεν αφού βλέπομεν ότι η δημοτική γλώσσα, η οποία προ πολλού είχε εγκαταλειφθή εις την ορφανίαν της, ήδη με αυτόματον δύναμιν επεβλήθη εις τα ποιητικά πνεύματα τόσον γενικώς ώστε ήδη αφαίρεσε από την σχολαστικότητα την επικράτειαν του αισθήματος και της φαντασίας, είναι δε πιθανόν ότι, αν λάβη την απαιτουμένην διάπλασιν, θέλει αποβάλη την συστηματικήν γλώσσαν των λογίων, την καθαρεύουσαν, και από την επικράτειαν του λόγου. Τοιαύτην του γλωσσικού ζητήματος λύσιν δυνάμεθα ευλόγως να προΐδωμεν στηριζόμενοι εις ό,τι συνέβη εις όλα τα έθνη, όσα κατώρθωσαν να μορφώσουν γλώσσαν φιλολογικήν· και αυτού η ομιλούμενη γλώσσα, περιορισμένη κατ' αρχάς εις τα έργα της φαντασίας, εις τα πονήματα, εις τα μυθιστορικά διηγήματα και εις τας

απλώς χρονογραφίας, άμα έφθασεν εις ανδρικήν ηλικίαν, έγινε ικανή να αντικατασταθή εις την λατινικήν, η οποία εθεωρείτο η μόνη γλώσσα κατάλληλος δια επιστημονικά θέματα.

Αλλά η ρύθμισις της γλώσσης εις όργανον κανονικόν και διαφανές γενικής ζωντανής συνεννοήσεως, με άλλας λέξεις η μετάβασις από την φύσιν εις την τέχνην, δεν είναι έργον ατόμων, ούτε μιας μόνης γενεάς, ούτε είναι εξαγόμενον ξηράς θεωρίας· η αληθώς εθνική γλώσσα υποθέτει μεγάλα εθνικά κέντρα, εις τα οποία της φιλολογικής διαμορφώσεως προηγήθη ήδη η κοινωνική διοργάνωσις, και όπου συμπεριλαμβάνονται και συναρμολογούνται βαθμηδόν τα διάφορα συστατικά της κοινωνίας στοιχεία, εις τρόπον ώστε να μη αφήνεται να ενεργή μονομερώς ο κανονιστικός νους, αλλά να συμπράττουν συγχρόνως όλαι αι πνευματικάί δυνάμεις και να συμβάλλουν εις τον πλουτισμόν της γλώσσης όλα τα ηθικά κεφάλαια. Από τοιαύτα έμψυχα κέντρα εμπνέεται το πνεύμα και η καλαισθησία των δημιουργών συγγραφέων, και αυτοί πάλιν με τα πλάσματά των επενεργούν εις εκείνα, ώστε από αυτήν την αμοιβαίαν εργασίαν γεννάται μία ομοιόμορφος γλώσσα προωρισμένη να ήγαι ο προφορικός άμα και ο γραπτός λόγος ολοκλήρου του έθνους.

Εις την Ελλάδα συνέβη η πνευματική αναγέννησις να προδράμη της κοινωνικής αναπλάσεως· και ενώ δεν υπήρχε κέντρον αρκετά περιεκτικόν και σπουδαίον,

ὥστε να χρησιμεύση ως χωνευτήριο, από το οποίον καθαριζόμενος ο προφορικός λόγος θα ἐφθανεν εις ενότητα οργανικήν, η ολιγαρχία του πνεύματος προσέφυγεν εξ ανάγκης εις τεχνητήν μέθοδον διαμορφώσεως· επήραμεν, ως αναφαίρετον ιδικήν μας κληρονομίαν, ολόκληρον την αρχαίαν γραμματικήν και όλον αδιακρίτως το λεκτικόν της αρχαίας Ελληνικής και κατεδικάσαμεν εις θάνατον όλους σχεδόν τους τύπους της νεωτέρας, ως λείψανα της δουλείας και της εθνικής ταπεινώσεως.

Από την σχολαστικήν εργασίαν ο προφορικός λόγος ἐπαθεν ήδη μεταβολήν, η οποία, κανονικωτέρα μέσα εις την τάξιν των λογίων, εξαπλώνεται, αν και με πολλήν ανωμαλίαν, και μέσα εις τον καθολικώτερον κοινωνικόν κύκλον. Το πραγματικόν τούτο φαινόμενον οι μεν φίλοι του δημοτικού ιδιώματος δεν πρέπει να παραβλέψουν, οι δε οπαδοί της καθαρευούσης δεν πρέπει να το θεωρήσουν ως απόδειξιν της επιτυχίας του συστήματός των· η αλλοίωσις είναι απλώς εξωτερική, εις τους καταληκτικούς τύπους και εις το λεκτικόν, και έχει τα φυσικά της όρια· ο ουσιώδης χαρακτήρ της νεωτέρας γλώσσης ούτε εξηλείφθη ούτε είναι δυνατόν να εξαλειφθή, εάν είναι αληθές ότι ο γλωσσικός χαρακτήρ δεν συνίσταται τόσον εις τους τύπους, οι οποίοι από διάφορα αίτια και αφορμάς ευκόλως μεταβάλλονται, όσον εις την σύνταξιν, δηλαδή εις τον εσωτερικόν οργανισμόν, ο οποίος εκφράζει τον ενδιάθετον λόγον και αποτελεί αυτό το πνεύμα του έθνους. Ο προφορικός λόγος

των αρχαίων Ελλήνων, όπως εκρυσταλλοποιήθη εις τα συγγράμματα, ήταν εις το άκρον συνθετικός, τόσον ώστε καμμία γλώσσα, ουδέ αυτή η λατινική, δεν είναι αρκετή να τον αποδώση· ο προφορικός λόγος των νεωτέρων Ελλήνων, καθώς των άλλων νεωτέρων εθνών, είναι κατ'εξοχήν αναλυτικός, δηλαδή εις τοιαύτην αντίθεσιν προς τον αρχαίον, ώστε η σχολαστικότητα, όσον και αν αγωνίζεται, δεν θα δυνηθή να του αφαιρέση ποτέ την αληθή του υπόστασιν και να την μετασχηματίση εις την ανωτάτην συνθετικήν μορφήν.

Εάν αι σκέψεις μας απορρέουν, ως νομίζομεν, από την πραγματικήν σημερινήν κατάστασιν της γλώσσης, ελπίζομεν ότι η μέθοδος την οποίαν παραδεχόμεθα δεν θέλει αποδοθή εις ιδιοτροπίαν. Εις τον έμμετρον λόγον, καθώς ήδη επράξαμεν εις την Μετάφρασίν μας της Οδυσσεΐας, αποκλείομεν τόπους τινάς και ακρωτηριασμούς, οι οποίοι και εις αυτήν την δημοτικήν γλώσσαν είτε έπεσαν ήδη είτε είναι προωρισμένοι να πέσουν· την πεζογραφίαν μας ηναγκάσθημεν να συμμορφώσωμεν προς τον συνήθη προφορικόν λόγον των πεπαιδευμένων, αλλά χωρίς να υπερβώμεν τα όρια, τα οποία διαγράφει ο ουσιώδης χαρακτήρ της νεωτέρας γλώσσης. Τοιαύτη μέθοδος, εάν εφηρμόζετο από δεξιάς χείρας, θα ημπορούσε να εξαλείψη βαθμηδόν την απέραντον διαφοράν η οποία σήμερον χωρίζει την γραπτήν γλώσσαν από την ομιλουμένην.

Εἰς τὴν στιχουργίαν ἐπεχειρήσαμεν τι νεώτερον καὶ τὸ υποβάλλομεν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ φιλολογικοῦ μας κόσμου.

Ὁ δεκαπεντασύλλαβος στίχος βεβαίως κατέχει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν νεοελληνικὴν μετρικὴν καὶ δύναται νὰ ονομασθῇ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικός στίχος, αφοῦ ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἠσπᾶσθη καὶ τὸν ἐλάμπρυνε προ πάντων ἡ δημοτικὴ ἡρωικὴ μας ποίησις. Ἀλλὰ αὐτός ὁ στίχος, ὡς εἶναι διηρημένος εἰς δύο σταθερὰ ἡμίστιχα τόσον χωριστὰ ὥστε ὑπάρχει ἀναγκαία ἀνυπέρβλητος παύσις πάντοτε εἰς τὴν οἰσθὴν συλλαβὴν, δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὴν δραματικὴν ποίησιν ευκινήσιαν καὶ γοργότητα. Τοιαύτην ἔλλειψιν τοῦ δεκαπεντασυλλάβου ἐνόησαν ὅσοι τῶν στιχουργῶν μας ἔλαβαν τὴν ατυχὴ ἰδέαν νὰ εἰσάξουν, ὡς ἀρμόδιον εἰς τὸ δράμα, τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον, κατασκευάσμα μηχανικὸν καὶ ἄρρυθμον, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν γνώμην μας, εἶναι καὶ θα μείνῃ πάντοτε ξένον εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ ἔθνους. Προτιμότερος τούτου θα ἦταν ὁ ἐνδεκασύλλαβος· ἀλλὰ καὶ αὐτός ὁ στίχος, ἀν καὶ ρυθμικώτατος, εἰς τὴν πολυσύλλαβον γλῶσσαν μας, εἶναι τόσον ὀλίγον περιεκτικός, ὥστε σπανίως δύναται νὰ κλείσῃ αὐτοτελὴ περίοδον. Τοιαύτην ἀδυναμίαν βεβαίως δὲν ἔχει ὁ δεκατρισύλλαβος στίχος, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς, εἰς τὴν προκειμένην Μετάφρασιν, σηκόνομεν ἀπὸ τὴν ἀφάνειαν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται, καὶ τὸν μεταχειριζόμεθα ὡς κατάλληλον ὄργανον τῆς δραματικῆς ποιήσεως· τὸ μέτρον

τούτο, ενώ έχει αρκετήν έκτασιν, έχει και το μέγα πλεονέκτημα να επιδέχεται ποικιλίαν ρυθμού τοιαύτην, ώστε δύναται φυσικώς να αναβιβασθή εις την λυρικωτέραν έντασιν, καθώς και να κατέλθῃ εις τον τόνον της συνήθους ομιλίας, – όπως αρμόζει εις την φύσιν του νεωτέρου οράματος, ιδίως του Shakespeare. Έχομεν τόσην πεποίθησιν εις την δύναμιν του στίχου τούτου, ώστε δεν αμφιβάλλομεν ότι άλλοι στιχουργοί θα αποδείξουν, καλήτερα παρ' ότι εδυνήθημεν ημείς, το εύστοχον της εκλογής μας.

Εν Κερκύρα τη 15 Ιουνίου 1889.

ΜΕΛΕΤΗ ΕΙΣ ΤΟΝ Α Μ Λ Ε Τ Ο Ν

Όταν αναγινώσκομεν τον Αμλέτον πρώτην και ζωηροτάτην εντύπωσιν γεννά εις την ψυχὴν μας ἡ μεγάλη ποικιλία των συμβάντων, ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ἀντίθεσις των χαρακτήρων, τὸ μέγα βάθος καὶ ἡ σφοδρότης των αἰσθημάτων, ἡ πρωτοτυπία καὶ τὸ ὕψος των ἐννοιῶν. Εἰς τὸ ποίημα τούτο μας ἀνοίγεται κόσμος ολόκληρος ὅπου περιπλέκονται περιστατικά διάφορα, ἄλλα ἀναγκαῖα ἐπακολουθήματα τῆς ἀρχικῆς αἰτίας τοῦ δράματος, ἄλλα ἑκτακτά καὶ υπερφυσικά ἀκόμη, ἄλλα προερχόμενα ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄλλα ἀπὸ τὴν τύχην ὅπου τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης παρουσιάζεται, ἐδῶ ὡς κτηνώδης φυσικὴ ορμή, ἐκεῖ ὡς ἀγνή συμπάθεια ἡ ὁποία βλαστάνει ἀπὸ τὴν ομοιότητα των ψυχῶν ὅπου με τὴν αὐτὴν ἐνάργειαν ἀναφαίνεται ἡ ζοφερά καὶ ἡ φωτεινὴ ὄψις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ ἀπονωτέρα φιλαυτία καὶ ἡ φιλανθρωποτέρα αὐταπάρνησις· ὅπου με τὴν αὐτὴν ομοιαλήθειαν εἰκονίζεται τὸσον ἡ πραγματικὴ φρενολογικὴ ἀλλοίωσις ὅσον καὶ ἡ πλαστὴ παραφροσύνη ὡς κάλυμμα βαθυτάτης συνέσεως· ὅπου ξεσκεπάζονται οἱ λεπτότεροι καὶ γενναιότεροι δισταγμοὶ τῆς συνειδήσεως, καθὼς καὶ τὰ σκοτεινὰ βάθη, εἰς τὰ ὁποῖα βασανίζεται ἔνοχος καρδιά· ὅπου ἀπὸ ἑνὸς μέρους βασιλεύει ἡ ἠθικὴ ἐξαχρείωσις με ὅλο τὸ γυάλισμα καὶ τὸ ψεύτικο χρῶμα ἐξευγενισμένης

κοινωνίας, και από το άλλο, εις άμετρον ύψος, λάμπει καθαρός ο ανώτατος λόγος, αντηχεί άδολος η φωνή της φύσεως, και ακούεται ειλικρινής η γλώσσα της αληθείας· όπου, τέλος πάντων, εις αντίθεσιν των χαμηλών σκέψεων και φρονημάτων, όσα υπαγορεύονται από αγενή πάθη, εμφανίζονται αισθήματα και θεωρία, αι οποίαι φαίνεται ότι απομακρύνονται από τον κύκλον, από το θέμα του δράματος, δια να μας μεταφέρουν εις ορίζοντα καθολικών υψηλών προβλημάτων όπου αποβλέπουν είτε τον προορισμόν του ανθρώπου, είτε την πρόσκαιρον αβεβαίαν και ματαίαν σημασίαν της ενεργείας του εις τον κόσμον, είτε το αίνιγμα της καταστάσεώς του εις την άλλην ζωήν.

2

Αυτή μας η πρώτη εντύπωσις αυξάνει και μεταβάλλεται εις απορίαν, όταν σκεφθώμεν ότι δια τόσην έκτασιν και τόσο βάθος δεν φαίνεται επιδεκτική η πραγματική του προκειμένου δράματος υπόστασις. Το δραματικόν θέμα, το οποίον φυσικώς πηγάζει από το αρχικόν κακούργημα, από την δολοφονίαν του πατρός του Αμλέτου, συνίσταται εις τούτο, ότι ο μεν αδικημένος υιός και διάδοχος του θρόνου αισθάνεται το καθήκον και κυριεύεται από το πάθος να τιμωρήση τον φονέα του πατρός του και επιβάτην της βασιλείας, ο δε δολοφόνος έχει συμφέρον να προλάβη τον

εχθρόν του και να τον θανατώσῃ, ὅπως σωθῇ αὐτός και χαρὴ εἰς το ἐξῆς ἀκίνδυνα τοὺς καρπούς του ἐγκλήματός του. Τοιοῦτος ἀγὼν μεταξὺ ἀδικητοῦ και ἀδικημένου θα ἀποτελοῦσε δραματικὴν πλοκὴν και θα καταντούσε εἰς μίαν τραγικὴν λύσιν ἢ με τὴν τιμωρίαν του ἐνόχου ἢ με τὴν ἀποτυχίαν του ἀδικημένου ἢ με τὴν καταστροφὴν και τῶν δύο, ὁ δε ἀνταγωνισμὸς τῶν χαρακτήρων και αἱ διάφοροι περιπέτειαι, εἰς τὰς ὁποίας θα παρουσιάζετο πλεόν ἢ ὀλιγώτερον πιθανή ἡ τιμωρία του ἀδικητοῦ και ὁ κίνδυνος του ἀδικημένου, θα ἦσαν βεβαίως ἱκανά να γεννήσουν ζωνηροτάτην δραματικὴν συγκίνησιν, ἀλλὰ πολὺ διάφορον ἀπὸ το ὑψηλόν ἐκεῖνο ἐνδιαφέρον ὅπου ἀπὸ τὴν πρώτην ἕως τὴν ὕστερην σκηνὴν του Α μ λ έ τ ο υ μαγεύει τὸν νουν, τὴν καρδίαν και τὴν φαντασίαν μας. Και στηρίζεται εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν δύο φοβερῶν ἀντιπάλων ἡ ἐξωτερικὴ κατασκευὴ τοῦ δράματος, ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦ ποιήματος, ὁ ἀνώτερος πνευματικὸς λόγος ἐνυπάρχει ὅλος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πάλιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τὸ τέλος ὁ πρωταγωνιστής, ἡ δε ψυχικὴ τούτη κατάστασις δεν ἐξηγείται, εἴαν τὸν μετρήσωμεν με τὴν στάθμην τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου, εἴαν δεν κατανοηθῇ ἡ πρωτότυπος και ἐκτακτος τούτη φύσις, ὁποίαν τὴν συνέλαβε και τὴν ἐπλασεν ὁ ποιητής.

Ο Shakespeare εμόρφωσε το πρόσωπον τούτο με όλας τας ιδιότητας, με όλα τα χαρακτηριστικά της μεγαλοφυΐας· εις την ψυχήν του Αμλέτου συνυπάρχουν με θαυμαστήν ισορροπίαν και συλλειτουργούν αρμονικώτατα νους ευρύτατος και ερευνητικός, τόσον ανοικτός εις τας εντυπώσεις του εξωτερικού κόσμου, όσον ικανός να υψωθή εις τας ανωτέρας σκέψεις και να αντικρύση ατάραχος τα πλέον μυστηριώδη φαινόμενα του υπερφυσικού, – κρίσις τόσον ορθή και βαθεία, ώστε πολλάς φοραίς εκλαμβάνεται ως εμπνευσμένη πρόγνωσις ή ως προφητική προαίσθησις, – καρδιά όπου αγκαλιάζει ενθουσιασμένη ό,τι αγαθόν και γενναίον και αποκρούει με αγανάκτησιν ό,τι κακόν και αχρείον, – φαντασία, η οποία, αν και υπέροχος, ποτέ δεν εισέρχεται εις την επικράτειαν των άλλων ψυχικών δυνάμεων, αλλ' ευρίσκεται πάντοτε πρόχειρος και ετοίμη να τας υπηρετήση εις την πρακτικήν των ενέργειαν. Αλλά τα άφθονα τούτα φυσικά δώρα θα εμαραίνοντο, θα έμεναν στείρα, αν ο Αμλέτος επερνούσε την νεότητα του εις την μολυσμένην ατμοσφαίραν της κοινωνίας και της Αυλής όπου εγεννήθη. Ο Αμλέτος εστάλη νέος να μορφωθή εις ξένον ανώτερον Εκπαιδευτήριον· και ενώ η υψηλή διδασκαλία εκαλλιέργησε την εκλεκτήν εκείνην φύσιν, την έφερεν εις τον ανώτερον βαθμόν της αναπτύξεως,

την επροίκισε με ποικιλίαν γνώσεων και ελέπτυνε την φυσικήν καλαισθησίαν, οι σχολαστικοί τύποι και η θετική μάθησις δεν επεριώρισαν ποσώς την αυτεξουσιότητα του πνεύματος και δεν αφαίρεσαν τίποτε από την αγνότητα του αισθήματος και από την ζωηρότητα της φαντασίας.

4

Ενώ ήταν ακόμη αφιερωμένος εις τας σπουδάς του, μέγα οικογενειακόν δυστύχημα, ο πρόωρος θάνατος του πατρός του, αφαιρεί τον Αμλέτον από την μελέτην και τον υποχρεώνει να περάση εις τον πρακτικόν βίον. Φθασμένος ήδη εις την ακμή της νεανικής ηλικίας, όταν όλαι αι δυνάμεις ήσαν μεσταί και πρόθυμοι να ενεργήσουν προς ευγενείς σκοπούς, ο Αμλέτος επανερχόμενος εις την πατρίδα, ευρίσκεται έξαφνα απέναντι κοινωνίας, η οποία είναι ανίκανος να τον εννοήση, όπου φαινομενικός πολιτισμός σκεπάζει βαρβαρότητα πραγματικήν, όπου παιδευσις ψευδής και σχολαστική μάθησις ενόθευσαν την φύσιν χωρίς να την ημερώσουν, όπου τα ήθη, τα έθιμα, οι τρόποι, όλος ο ηθικός και ο πνευματικός βίος είναι τοιούτος, ώστε αποτελεί ασυμβίβαστον αντίθεσιν προς την γενναίαν προαίρεσιν και την αληθώς εξευγενισμένην ψυχήν του. Αλλ' ό,τι συμβαίνει αμέσως μετά τον θάνατον του πατρός του ξεσκεπάζει εις αυτόν την πραγματικότητα εις όλην της την ασχημίαν. Εις τον υψηλόφρονα χαρακτήρα

του δεν έχει τόπον το πάθος της φιλαρχίας καθ' εαυτό, αλλά ο Αμλέτος αγανακτεί διότι και μεγιστάνες και λαός αναισθητοί εις την στέρησιν αγαθού βασιλέως, ο οποίος είχε δοξάση και μεγαλύνη την πατρίδα, αναβιβάζουν εις τον θρόνον την εξαχρείωσιν και την ανομίαν. Αλλά προ πάντων πληγώνει την καρδίαν του η διαγωγή της μητρός του· την μητέρα του είχε συνηθίση να θεωρή ως τον τύπον της σωφροσύνης, και τώρα την βλέπει πεσημένην εις το έσχατον όριον της γυναικείας αδυναμίας. Έχασε τον αγαθόν του πατέρα και δεν ευρίσκει παρηγορίαν εις την αγάπην μιας μητρός, την οποίαν δεν δύναται να σέβεται πλέον. Το φοβερόν χάσμα, το οποίον άνοιξε και χωρίζει τον Αμλέτον από την οικογένειαν και από την κοινωνίαν, η απομόνωσίς του, φανερώνεται με δραματικήν μορφήν υπερτάτην εις την σκηνήν, όπου πρώτην φοράν μας παρουσιάζεται ο Αμλέτος· όλος ο κόσμος λαμπροφορεί και πανηγυρίζει τον άνομον γάμον του Κλαυδίου και της Γελτρούδης, μόνος ο Αμλέτος μαυροφορεί, η δε στάσις του, η εκφραστική σιγή του απέναντι της υποκριτικής ομιλίας του θείου του, αι σημαντικάί απαντήσεις του προς την μητέρα του, δείχνουν ότι εις την απομονωμένην ψυχήν του ερριζοβόλησεν η λύπη και βράζει η αγανάκτησις.

Και τούτος είναι ο πρώτος σταθμός της μεγάλης μεταβολής την οποίαν ο εξωτερικός κόσμος έφερε διά μιας εις τον πνευματικόν βίον του Αμλέτου ό,τι εξανοίξαμεν από τους λόγους οπού επρόφερεν εις την

βασιλικήν ακρόασιν εξηγείται κατά βάθος εις τον αμέσως επακόλουθον Μονόλογον. Αρχίζει με κραυγήν οδύνης και αγανακτήσεως· πρώτην φοράν διέρχεται από το πνεύμα του το απαίσιον φάσμα της αυτοκτονίας ως μέσον διά να αποφύγη ακατόρθωτον αγώνα εις έναν κόσμον, όπου αυτός αισθάνεται ότι δεν έχει τόπον, όπου δεν δύναται να εκπληρώση καμμίαν φιλάνθρωπον αποστολήν. Έως τώρα επίστευεν ότι είναι δυνατόν να πραγματοποιηθή το καλόν, αλλ' ήδη βλέπει ότι η κακία έπνιξε την αρετήν, καθώς εις ένα περιβόλι τα χονδροειδή και ανώφελα φυτά μεταβάλλουν την ήμερον κατάστασιν εις αγρίαν. Η φοβερά κατάπτωσις της μητρός του όχι μόνον εθανάτωσε τα τρυφερώτερα και ιερώτερα αισθήματά του, αλλά του παρουσιάζεται ως αλάνθαστον γνώρισμα του ηθικού νοσήματος το οποίον εσάπισεν ολόκληρον την κοινωνίαν. Η λύπη του, η απογοήτευσis, η απελπισία, δεν προέρχονται εις αυτόν από φίλαυτον αίσθημα· κανένα αυτός δεν προφέρει παράπονον διά την ιδιαίτεράν θέσιν του της ορφάνιας και της ανάγκης να ήναι υπήκοος βδελυρού βασιλέως· κινούμενος από υψηλήν φιλανθρωπίαν θρηνεί μόνον διά την ελεεινήν πραγματικότητα, εις την οποίαν δεν βλέπει άλλο παρά ορμήν αχαλίνωτον προς το κακόν.

6

Το μέγα κακούργημα είχεν επινοηθή και ενεργηθή τόσο

καταχθονίως ώστε ο θάνατος του Βασιλέως δεν εγέννησεν εις τον κόσμον την παραμικράν υπόνοιαν, και αυτοί οι φίλοι του Αμλέτου δεν απέδωκαν εις την εμφάνισιν του Πνεύματος την αληθή σημασίαν της· μόνον η προφήτισσα ψυχή του Αμλέτου, ο οποίος βλέπει συχνά τον πατέρα του με τους εσωτερικούς οφθαλμούς, είχε συλλάβη την υποψίαν ότι ο πατέρας του αδικοθανάτησε και ότι ο θείος του ήταν ο δολοφόνος· διά τούτο, ενώ πρώτα είχε αποφασίση να αναχωρήση διά να αποχωρισθή από μισητήν κοινωνίαν, μένει αυτού, όχι διά να ενδώση εις την επιθυμίαν της μητρός του, αλλά διότι αισθάνεται την ανάγκην να εμβαθύνη εις την ζοφεράν οικογενειακήν υπόθεσιν· όθεν λαμβάνει επιφυλακτικήν στάσιν, υποχρεώνει τον εαυτόν του να δαμάση την ορμήν της αγανακτήσεως και να κρύψη εις τα βάθη της καρδιάς την υποψίαν του,

καλό δεν είναι, ουδέ καλό τέλος θα λάβη· αλλά,
καρδιά μου, πνίγου, επειδή την γλώσσαν πρέπει να
κρατήσω.

Και όταν οι φίλοι τού διηγούνται το φοβερόν όραμα, ο Αμλέτος δεν παραδίδεται εμπαθώς και απερισκέπτως εις την πρώτην εντύπωσιν, αλλά κύριος του εαυτού του με πολλήν σύνεσιν και υπομονήν υποβάλλει εις λεπτομερή εξέτασιν την αντίληψίν των και άμα πείθεται ότι το μυστηριώδες εκείνο φαινόμενον δεν ήταν πλάνη της φαντασίας των αλλά πραγματικόν, αμέσως υπακούει

εις την φωνήν του καθήκοντος, όπου του επιβάλλει να αντιμετωπίση, και με κίνδυνον της ζωής του υπερφυσικήν εμφάνισιν, από την οποίαν αυτός περιμένει κάποιαν φοβεράν αποκάλυψιν· ανυπομόνως προσβλέπει εις την στιγμήν οπού θ' απαντηθή με το Πνεύμα του πατρός του· η υπόνοιά του έγινε δι' αυτόν βεβαιότης και ήδη έχει την πεποίθησιν ότι

Έργα μαρά θα βγουν 'ς το φως φανερωμένα, και αν 'ς την καρδιά της μέσα η γη τα 'χει κρυμμένα.

7

Με αυτήν την προδιάθεσιν περιμένει εις το προσδιωρισμένον μέρος και εις την προσδιωρισμένην ώραν το Πνεύμα, και το δέχεται με τόσην γενναιοψυχίαν ώστε αμέσως το προσφωνεί με την πεποίθησιν ότι τοιαύτη παράβασις των φυσικών νόμων δεν γίνεται χωρίς κάποιον υψηλόν σκοπόν. Προαισθάνεται ήδη ο Αμλέτος ότι από τον πνευματικόν κόσμον θα αντηχήση φωνή να αναθέσῃ εις αυτόν κάποιαν φοβεράν υποχρέωσιν, την εκτέλεσιν μεγάλου καθήκοντος, και τούτο εκφράζει με την ερώτησιν·

Ειπέ, διατί γίνεται αυτό; προς τι; τι πρέπει να πράξωμεν εμείς;

Ανδρικόως αποκρούει την αντίστασιν των φίλων του, και ακολουθεί το Πνεύμα, χωρίς να γνωρίζη πού, διότι η

συναίσθησις του καθήκοντος, η φωνή του πεπρωμένου, (η μοίρα μου κραυγάζει) – η πίστις την οποίαν έχει εις την αφθαρσίαν της ανθρωπίνης φύσεως, το άχαρι της ζωής του, όλα τον αρματώνουν με θάρρος υπεράνθρωπον, διά να υπακούση εις την μυστηριώδη πρόσκλησιν και με θυσίαν της υλικής του υπάρξεως. Και όχι μόνον άφοβα ακολουθεί το Πνεύμα, αλλά και ως ίσος προς ίσον, ως αθάνατος προς αθάνατον, με θέλησιν ισχυράν, με αποφασιστικήν στάσιν, το υποχρεώνει να παύση την αόριστον εκείνην πορείαν εις το άγνωστον και απαιτεί να του εξηγήση επί τέλους τον λόγον της εμφανίσεώς του.

Πού θα με πας; ομίλει· δεν θα προχωρήσω.

Από τους λόγους του Πνεύματος ο Αμλέτος μανθάνει πράγματα ακόμη φρικτότερα απ' ό,τι είχεν αφ' εαυτού του μαντεύση· μανθάνει την κτηνώδη ασέλγειαν της μητρός του, την απιστίαν της προς τον πατέρα του, και ίσως υποπτεύεται μήπως αυτή έγινε και συνένοχος της δολοφονίας. Ο πατέρας του έπεσε θύμα αδελφοκτονίας, χωρίς να προφθάση να εξαγοράση την ψυχήν του, η οποία διά τούτο βασανίζεται εις τον άλλον κόσμον, και από τον άλλον κόσμον έρχεται διά να παρακινήση τον υιόν του να μη αφήση ατιμώρητον το έγκλημα, οπού ατίμασε τον θρόνον και εμόλυνε την βασιλικήν κλίνην της Δανίας.

Ο Αμλέτος υπακούει εις την προσταγήν του πατρός του, δέχεται την εντολήν, αποφασίζει αμέσως να χωρισθῇ ἀπὸ τα ὄνειρα της νεότητός του, να εγκαταλείψῃ ὅσας γνώσεις εἶχε θησαυρίσῃ ἀπὸ την μελέτην, και ἀπὸ την θεωρίαν του κόσμου, να λησμονήσῃ τα πάντα διὰ να αφιερωθῇ εις το καθήκον να εκδικήσῃ τον πατέρα του. Ἡ πατρικὴ θέλησις ἐκίνησεν εις τα βάθη της την τρυφεράν φιλοστοργίαν του και διὰ μιας τον αποσπᾷ οριστικῶς ἀπὸ τον ιδανικόν κόσμον, ὅπου ἐξούσεν ἐλεύθερος ἕως τώρα, διὰ να τον υποτάξῃ εις την ἀνάγκην της ἐνεργείας. Ἡ βιαία τούτη μετάβασις, ὁ δεύτερος τούτος σταθμός της ἠθικῆς μεταβολῆς του, κλονίζει ὅλην την ὑπαρξίν του τόσο, ὥστε και αὐτός φοβεῖται μήπως συντριβῇ ἀπὸ το βάρος της νέας ἀποστολῆς του, μήπως παραλυθῇ το σῶμα του, μήπως σαλευθοῦν αἱ διανοητικαὶ του δυνάμεις και δὲν προφθάσῃ να ἐκτελέσῃ την θέλησιν του πατρός του.

συ, καρδιά μου, βάστα· νεύρα μου, σεις, μὴ ξάφνου τώρα
μου

γεράστε, στηρίξτε με σφικτά! Να μὴ σε λησμονήσω! ναι,
καϋμένο Πνεῦμα, ἐνόσω ἡ μνήμη τόπον 'ς την
σαλευμένην
τούτην σφαίραν ἔχει ἀκόμη.

Υπό το κράτος της πρώτης εντυπώσεως είχε υποσχεθῆ
εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ πατρὸς τοῦ να *ορμήσῃ εἰς τὴν ἐκδίκησίν
του*

με πτερὰ γοργότατα ὅσον εἶναι τῆς θείας προσευχῆς ἢ
τῆς
θερμῆς ἀγάπης.

ἀλλ' ἤδη εἰς τὸ πάθος ἀντιτάσσεται ἡ σκέψις· ὁ Ἀμλέτος
δεν σπεύδει πρὸς τὸ ἔργον^ μόνον ορκίζεται νὰ ἔχῃ ὡς
προορισμὸν τοῦ τὴν παραγγελίαν τοῦ πατρὸς τοῦ· ὅ,τι
κατὰ πρῶτον καὶ μακρόθεν τοῦ παρουσιάσθῃ ἀπλὸν καὶ
εὐκόλον, τώρα, ἅμα ἔθεσε τὸν πόδα εἰς τὸ πρακτικόν
ἔδαφος, τοῦ φανερόνεται σύνθετον καὶ δύσκολον^ εἰς ὅλο το
φονικὸν ἐκεῖνο δράμα αὐτὸς βλέπει τὴν εἰκόνα καθολικῆς
ἀποσυνθέσεως, φρίττει καὶ ἀδημονεῖ ὅτι εἰς αὐτὸν ἔτυχεν ὁ
βαρύτετος κλήρος τῆς ἀναπλάσεως.

Εξαρθρώθη ὁ καιρὸς· τῆς μοίρας πείσμα ὡ πόσο
πικρόν, ἐγὼ νὰ γεννηθῶ νὰ τὸν διορθώσω.

Διὰ νὰ μελετήσῃ τὸ πρόβλημα, διὰ νὰ εὕρῃ τὸν τρόπον νὰ
τὸ λύσῃ, τοῦ χρειάζεται καιρὸς· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται
ἀναγκαίως νὰ μείνῃ αὐτὸς κύριος τοῦ εαυτοῦ τοῦ, νὰ μὴ
φανερώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὸν πόνον καὶ τὴν ἀγανάκτησίν
τοῦ, νὰ μὴ δείξῃ τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς τοῦ, νὰ μὴ γεννήσῃ
εἰς τὸν θεῖον τοῦ τὴν υποψίαν ὅτι κάτοχος ἤδη τοῦ τρομεροῦ
μυστηρίου τρέφει τὴν ιδέαν τῆς ἐκδικήσεως. Ἀλλὰ πῶς

θα δυνηθή ο Αμλέτος, με τον υψηλόφρονα χαρακτήρα του, με την έμφυτον ειλικρίνειάν του, να αντικρύση εις το εξής ατάραχος την όψιν μιας μητρός εξαχρειωμένης, η οποία και ζώντα αδίκησε και νεκρόν εξακολουθεί να αδική τον πατέρα του, και ενός ανάνδρου υποκριτού, ο οποίος ατιμώρητος απολαμβάνει ήσυχα τους καρπούς της αδελφοκτονίας; Ό,τι δεν δύναται να κατορθώση η προαίρεσις, θα το πλάση η φανταστική δύναμις με την συνδρομήν ισχυράς θελήσεως· θα πάρη ο Αμλέτος —ήθος αλλόκοτο, μωρό_· θα παρουσιασθή από τώρα, και οπότε και όσον είναι ανάγκη, με όψιν καθ' ολοκληρίαν τεχνητήν, και τούτη η φαινομενική μεταμόρφωσις θα τον καταστήση ικανόν να ομιλή και να συμπεριφέρεται σύμφωνα με τα αληθή αισθήματά του χωρίς να προδώση τον απόκρυφον σκοπόν του. Και ιδού, αμέσως άμα τον ευρίσκουν οι φίλοι του μετά την αναχώρησιν του Πνεύματος, παίζει το πλαστόν εκείνο πρόσωπον με τα αστεία επιφωνήματα, με τας ατόπους απαντήσεις, με την έκτακτον και ζαλισμένην ομιλίαν, με τους φοβερούς υπαινιγμούς, και δεν το αποβάλλει παρά αφού με ιερώτατον όρκον υποχρέωσε τους φίλους του να μη είπουν εις κανέναν ό,τι είδαν και ό,τι άκουσαν εκείνην την νύκτα, και να μη δείξουν ποτέ ότι γνωρίζουν τον λόγον της πλαστής παραφροσύνης του.

Και σύμφωνα με το επινόημά του ο Αμλέτος συμπεριφέρεται εις τρόπον ώστε ο κόσμος γενικώς σχηματίζει την ιδέαν ότι αυτός πραγματικώς έχασε τας φρένας· μόνον η ένοχος συνείδησις του Κλαυδίου συλλαμβάνει την υποψίαν μήπως εις την αλλοίωσιν εκείνην υποκρύπτεται επικίνδυνος δι' αυτόν σκοπός. Εν τούτοις ο Αμλέτος δεν αποφασίζει να επανέλθῃ εις τον μισητόν κύκλον, όπου είναι υποχρεωμένος να ενεργήσῃ· μένει ἀκόμη απομονωμένος, αγρυπνεί, νηστεύει, τήκεται, πάσχει αδυναμίαν ηθικήν, βυθίζεται εις την μελαγχολίαν. Εις την στιγμήν μεγάλης βαρυθυμίας νέα λύπη έρχεται να πληγώσῃ την καρδίαν του. Ο Αμλέτος αγαπά την Οφηλίαν, διότι εις αυτήν βλέπει, εν τω μέσω της γενικής πλαστότητος και διαφθοράς, να σώζεται ἀκόμη η δροσερότης και η αφέλεια της φύσεως· την αγαπά διότι εις την σωματικήν καλλονήν και χάριν ανταποκρίνονται αγνή ψυχή και ωραία διάνοια ικανή να εννοήσῃ και να εκτιμήσῃ τα έξοχα προτερήματά του. Και ιδού απροσδοκήτως το μόνον αυτό πλάσμα, εις το οποίον κάπως αναπαύετο η ψυχή του, αποκρούει την αγάπην του, τον εγκαταλείπει. Η ανεξήγητος τούτη διαγωγή της Οφηλίας τον εμβάλλει εις μεγάλην απορίαν· τάχα η Οφηλία δεν πιστεύει πλέον εις την αγνότητα των αισθημάτων του, και τον θεωρεί ως

έναν δόλιον εραστήν, ως έναν ασυνείδητον διαφθορέα; ή μήπως η έξαφνη μεταβολή της θα εξηγηθή ως τέχνασμα υποκριτικής αγνείας, ώστε ουδέ αύτη εξαιρείται εις την γενικήν διαφθοράν του γυναικείου γένους; Από άκραν ψυχικήν ταραχήν και αθημονίαν παρασύρεται ο Αμλέτος και μεταβαίνει να ιδή την Οφηλίαν διά να διαγνώση από αυτό το πρόσωπον της, εάν είναι δυνατόν, τα ενδόμυχα της ψυχής της, διά να μάθη αν θα καταδικάση εις την περιφρόνησιν και αυτό το μόνον αντικείμενον της αγάπης του και του σεβασμού του· και αφού τίποτε δεν είδεν εις την ουρανίαν εκείνην μορφήν να δικαιολογή τους φόβους του, πείθεται ότι η άρνησίς της προέρχεται από ξένην ενέργειαν, βλέπει εις την Οφηλίαν ένα αθών πλάσμα ριμμένον εις τον κόσμον διά να πέση και αυτό θύμα της γενικής κακίας· διά τούτο την κλαίει με τα τρία κινήματα της κεφαλής, διά τούτο εξέρχεται από τα βάθη της ψυχής του ο απελπιστικός εκείνος στεναγμός, διά τούτο, ενώ αποχωρίζεται, δεν σηκώνει από αυτήν τους οφθαλμούς του, ως να ήθελε να φυλάξη ακεραίαν, απaráλλακτον, την άσπilon εκείνην εικόνα και να την ενταφιάση με την αγάπην του μέσα εις τα βάθη της καρδιάς του.

10

Από την μακράν απομόνωσιν, από την απόλυτον απραξίαν ο Αμλέτος προβαίνει προς την ενέργειαν

επανέρχεται εις την κοινωνίαν διά να διαδραματίση εκφραστικώτερα το πλαστόν πρόσωπον, το οποίον ωσάν ενστιγματικώς εφεύρηκεν ως μέσον διά να κερδίση καιρόν. Κλεισμένος μέσα εις το κάλυμμα της παραφροσύνης ανοίγει τον ακένωτον θησαυρόν της διανοίας του διά να προφυλαχθή από την έντεχνον κατασκόπευσιν του Κλαυδίου· αλλά μέσα εις την ελαφρότητα, εις την ιδιοτροπίαν, εις τον παραλογισμόν, εις τον περίγελων, εις τον σαρκασμόν, εις την ειρωνείαν, διαφαίνεται πάντοτε η πραγματική εσωτερική του διάθεσις. Από εκείνο το βάθος προερχόμενοι πένθιμοι τόνοι ακούονται και εις αυτήν ακόμη την αλλόκοτον, τραχείαν, απρεπή και άσπλαχνον ομιλίαν του προς τον Πολώνιον, προς τον οποίον φέρεται τόσον σκληρώς διά να απομακρύνη το ταχύτερον από σιμά του έναν ποταπόν υπηρέτην και μωρόν κατάσκοπον του Βασιλέως· αλλά ο μελαγχολικός ρυθμός λαμβάνει όλην την έντασιν, όταν το γενναίον αίσθημα της νεανικής φιλίας προς τους δύο συμμαθητάς του ανοίγει την καρδίαν του και τον αναγκάζει να αποβάλη διά μίαν στιγμήν την προσποιητήν παραφροσύνην και να εικονίση με τα ζωντανότερα χρώματα την κατάστασιν μιας ψυχής, εις την οποίαν ο ενθουσιασμός διά το Ωραίον και το Αγαθόν εσβύσθη, ενέκρωσεν η πίστις εις τον υψηλόν προορισμόν του ανθρώπου, ώστε ο κόσμος δι' αυτόν είναι πνιγηρά φυλακή και η πλάσις όλη παρουσιάζεται ως άρνησις της Τάξεως, του Ωραίου και του Αγαθού. Αλλά ήδη

γεννᾶται ἡ ἐρώτησις· τι ἄρα γε σκέπτεται ὁ Ἀμλέτος; πῶς ἐννοεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν φοβερὰν υποχρέωσιν τὴν ὁποίαν τόσον αποφασιστικῶς ἀνέλαβε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν πατέρα του, νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἐνοχόν; Ἡ κατάστασίς του εἶναι παθητικὴ, καὶ ἀπὸ αὐτὴν μόλις ἐξέρχεται διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς συμμαθητάς του, οἱ ὁποῖοι ἀπαρνούμενοι τὴν φιλίαν ἐγίναν ὄργανα τοῦ θείου του, ὅτι ἐνόησε τὴν ἀγενὴ ἐντολὴν τῶν^ ὁ τυχαῖος ἐρχομὸς τῶν ἠθοποιῶν τοῦ δίδει ἔξαφνα ἀφορμὴν νὰ λάβῃ στάσιν ἐνεργητικωτέραν· διοργανίζει ἀμέσως σκηνικὴν παράστασιν, με τὴν ὁποίαν θὰ δοκιμάσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ Κλαυδίου, καὶ δίδει πρὸς τούτο ἐμπιστευτικὴν παραγγελίαν εἰς τὸν ἠθοποιόν, ἀρχαῖον τοῦ φίλον. Ἡ ἐννοία καὶ ἡ ἀφορμὴ τοιαύτης ἐνεργείας ἐξηγεῖται καθαρώτερα εἰς τὸν ἀμέσως ἀκόλουθον Μονόλογον^ αὐτοῦ ὁ Ἀμλέτος φανερώνει ὅ,τι συνέβαινε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του ἐνῶ ὁ ἠθοποιὸς με τόσῃν τέχνῃ καὶ με τόσο πάθος ἀπήγγελλεν ἀπόσπασμα παλαιοῦ δράματος. Κατ' ἀρχάς ὁ Ἀμλέτος ἐλέγχει πικρῶς τὸν εαυτὸν τοῦ διότι δὲν ἀνταπέδωκεν ἀκόμη αἷμα ἀντὶ αἵματος, χαρακτηρίζει τὸν εαυτὸν τοῦ ὡς ἄνανδρον, ὡς οὐτιδανόν, διότι ἀκόμη δὲν _επάχυνε ὅλα τὰ ὄρνεα τ' οὐρανοῦ με τὰ σπλάχνα_ του ἀδελφοκτόνου· ἄρα εἶναι πεπεισμένος περὶ τῆς ἐνοχίας τοῦ θείου του, καὶ ὁμῶς ἀμέσως κατόπιν ἀμφιβάλλει περὶ αὐτῆς, δυσπιστεῖ εἰς τὴν ὑπερφυσικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ στυγεροῦ οἰκογενειακοῦ δράματος, φοβεῖται μήπως τὴν ἐπλάσε ὁ Πειρασμὸς διὰ νὰ τὸν παρασύρῃ εἰς ἄδικον

φόνον και να κολάση την ψυχήν του. Τούτη η ανεξήγητος αντίφασις μας ανοίγει νέαν βλέψιν εις την συνείδησιν του Αμλέτου, και μας κάμνει να υπολάβωμεν ότι όχι ποτέ αμφιβολία περί της ενοχής του Κλαυδίου, αλλά λόγος τις ανερεύνητος απ' αρχής αντετάχθη εις την πρώτην απόφασίν του, τον εσταμάτησε και τον σταματά ακόμη απέναντι της φονικής ανταποδόσεως, ωσάν να τον εσυμβούλευε μυστικώς να προτιμήση αντ' αυτής ενέργειαν ηθικήν, ψυχολογικήν τιμωρίαν, οποία θα κατορθωθή με την σκηνικήν παράστασιν.

11

Αλλ' ενώ λογικώς πρέπει να πιστεύσωμεν ότι ο Αμλέτος προσβλέπει ανυπομόνως εις το εξαγόμενον του στρατηγήματός του, έξαφνα βλέπομεν ότι το πνεύμα του εγκαταλείπει πάλιν την πραγματικότητα, ότι κυριεύεται από καθολικάς σκέψεις, αι οποίαι όχι μόνον δεν έχουν σχέσιν προς το προκείμενον πρακτικόν πείραμα, αλλ' είναι τοιαύτης φύσεως ώστε απομακρύνουν τον άνθρωπον από οιανδήποτε ενέργειαν. Ο Αμλέτος επανέρχεται εις την αυτήν ψυχικήν διάθεσιν, η οποία εφανερώθη κατ' αρχάς (εις τον Μονόλογον της Α'. Πράξεως), όταν συντριμμένος από το βάρος της ζωής, αποστρεφόμενος έναν κόσμον εξαχρειωμένον, δέχεται διά μίαν στιγμήν τον πειρασμόν της αυτοκτονίας. Το αυτό πένθιμον ρεύμα, η βαθυτάτη

βαρυθυμία, ανεφάνη κατόπιν με αισθηματικωτάτην έκφρασιν εις τον μυστηριώδη αποχωρισμόν του από την Οφηλίαν, και πάλιν με διαφανεστάτην ενάργειαν εις την συνομιλίαν με τους συμμαθητάς του. Αλλά εις τον προκείμενον Μονόλογον (να ήναι τις ή να μη ήναι) η προς τον κόσμον αποστροφή, το *taedium vitae*, παρουσιάζεται με την ζοφερωτέραν μορφήν. Ενώ άλλοτε την πρώτην ορμήν του προς αυτοθέλητον εγκατάλειψιν της ζωής είχε σταματήσει ο προς τον θείον Νόμον σεβασμός, εδώ το θρησκευτικόν αίσθημα πρώτην φοράν εκλείπει, εδώ τα πάντα σαλεύονται μέσα εις την ψυχήν του Αμλέτου, κλονίζεται και αυτή η πίστις εις την πνευματικήν υπόστασιν του ανθρώπου· ο Αμλέτος ήδη αμφιβάλλει και περί της υπάρξεως μελλούσης ζωής, διότι όχι μόνον η θρησκευτική πεποίθησις, αλλά και αυτή η περί του άλλου κόσμου μαρτυρία, την οποίαν είχε λάβη από την υπερφυσικήν εμφάνισιν, όλα εξαφανίζονται καταποντιζόμενα εις την απέραντον της Απορίας άβυσσον όπου τρικυμίζεται το πνεύμα του Αμλέτου. Ως είναι προσηλωμένος όλος εις το θέαμα του κόσμου τούτου, όπου η Αρετή είναι θύμα της Κακίας και μάταιον αγωνίζεται αγώνα, ο Αμλέτος θεωρεί την ζωήν ως ζυγόν τυραννικόν, τον οποίον ο άνθρωπος, ως ον αυτεξούσιον, έχει δικαίωμα ν' αποτινάξη. Αλλά τοιαύτην απελευθέρωσιν, τοιαύτην κατάλυσιν του Κακού, καθιστάνει προβληματικήν η αμφιβολία, μήπως κάτι υπάρχει και πέραν του τάφου, και, εάν υπάρχει, μήπως

εις την νέαν εκείνην κατάστασιν ο πόνος εξακολουθήση να ήναι αχώριστος από την ανθρωπίνην ύπαρξιν. Φοβερά έννοια! Εις την απαισιοφροσύνην του ο Αμλέτος δεν συλλαμβάνει την άλλην ζωήν, εάν υπάρχει, άλλως ή ως νέαν φάσιν του Κακού, και διά τούτο θερμώς εύχεται με το σώμα να συναποθάνη και η ψυχή, προσγελά εις τον θάνατον, εάν θα ομοιάζη ύπνον ατελεύτητον, ανώδυνον, στερημένον νέων εμφανίσεων. Ο τρόμος μιας άλλης ζωής, ο οποίος ενυπάρχει εις την συνείδησιν, θεωρείται από τον Αμλέτον ως αίσθημα οχληρόν και βλαπτικόν, διότι όχι μόνον αναγκάζει τον άνθρωπον να υποφέρει τα κακά του κόσμου τούτου, αλλά δεσμεύει και την ανθρωπίνην αυτεξουσιότητα και γίνεται πρόσκομμα εις τα μεγάλα και γενναία κατορθώματα.

Έτσ' η συνείδησις δειλούς όλους μας κάμνει, κ' έτσι το φυσικό της αποφάσεως χρώμα νεκρόνει ο λογισμός με την χλωμήν θωριά του.

βαθεία τώνοντι σκέψις στηριζομένη εις ολόκληρον τον βίον της ανθρωπότητας, εάν είναι αληθές ότι εις τας μεγάλας μεταβολάς, όσας ετέλεσεν η ανθρωπίνη αυτοβουλία, ο Θεός Νόμος εισώπησεν εις την συνείδησιν, αι θείαι εντολαί ελησμονήθησαν, όπως πραγματοποιηθή ό,τι κατά τας υπαγορεύσεις του ανθρωπίνου λόγου απαιτούσεν η ανάγκη της ανορθώσεως του Δικαίου. Αι σκέψεις του προκειμένου Μονολόγου, αν και φαίνεται να έχουν μόνον καθολικήν έννοιαν, όμως λαμβάνουν την αφορμήν από την

συγκεκριμένην θέσιν του Αμλέτου, εις τον οποίον η ζωή έγινε αφόρητος, τυραννική, από την στιγμήν οπού είδε την διαφθοράν και το έγκλημα ενθρονισμένα εις τα άδυτα της οικογενείας· αλλά πλέον μισητή θα καταντήση δι' αυτόν η ζωή άμα βάψη τα χέρια του εις το αίμα, άμα κάμη πράξιν εις την οποίαν διά λόγον εις αυτόν ανεξήγητον βλέπει τον όλεθρον της ηθικής του υπάρξεως· όθεν ενώ προαισθάνεται ότι κατόπιν της πράξεως δεν θα δυνηθή να υπομείνη τον πόνον της καταστάσεώς του και θα αναγκασθή να εγκαταλείψη ζωήν άσκοπον και ματαίαν, έρχεται ο τρόμος του αγνώστου της άλλης ζωής και παραλύει την τάσιν του προς την ενέργειαν, και τούτο είναι νέος λόγος δια να τον σταματήσει έμπροσθεν του βαράθρου της φονικής εκδικήσεως.

12

Ως από όνειρον οδυνηρόν και μυστηριώδες τον αποσπά έξαφνα η ωραία μορφή της Οφηλίας. Η παρουσία της από ένα μέρος ανοίγει την πληγήν της καρδίας του, την οποίαν απεφάσισε να κλείση διά πάντοτε εις την αγάπην, και από το άλλο εξυπνά την προς το γυναικείον γένος αποστροφήν, η οποία εγεννήθη εις την ψυχήν του από την διαγωγήν της μητρός του. Και τα δύο τούτα αισθήματα από το βάθος, όπου συνυπάρχουν, ξεχωρίζονται παραλλήλως εκφραζόμενα εις την ομιλίαν του προς την

Οφηλίαν, όπως αυτός την βλέπει τότε ως ένα μέλος σαπημένου κοινωνικού σώματος, τότε ως μίαν εξαίρεσιν, ένα πλάσμα αδιάφθαρτον, το οποίον, αν και αγνόν όσον ο πάγος, και όσον το χιόνι καθαρόν, δεν θα ξεφύγη την συκοφαντίαν, εις έναν κόσμον όπου η Αρετή εκατάντησε μύθος· εξομολογείται εις αυτήν ως εις αγίαν όλας τας ανθρωπίνους αδυναμίας του, τας μεγαλοποιεί, διότι κυριευόμενος από την απελπιστικήν ιδέαν την οποίαν εσχημάτισε περί της ανθρωπότητας, αμφιβάλλει και περί του εαυτού του και πείθεται ότι δεν θα είχεν άδικον η Οφηλία εάν δεν επίστευσεν εις την αγνότητα της αγάπης του· διά να την αποσπάση οριστικώς από αυτόν και από τον κόσμον αναιρεί με αναγκαίαν σκληρότητα το πραγματικόν προς αυτήν αίσθημά του και επιμόνως την παρακινεί να προφθάση να σωθή από τους κινδύνους του κόσμου. Ούτω, κάτω από την επιφάνειαν φοβεράς αγριότητας, η οποία πείθει την Οφηλίαν ότι ο Αμλέτος έχασε τας φρένας, λακταρίζει απέραντος αγάπη.

13

Πλησιάζει η ώρα της σκηνικής παραστάσεως, και ο Αμλέτος την κανονίζει προνοητικώτατα, ώστε ν' ανταποκριθή επιτυχώς εις τον σκοπόν του· προσθέτει εις το δράμα μέρος το οποίον περιέχει άμεσον ομοιότητα με το μυστικόν κακούργημά του Κλαυδίου· δίδει εις τους

ηθοποιούς οδηγίας διά να καταστήσουν την παράστασιν τόσο εναργή ώστε να ήναι αληθής *καθρέπτῃς τῆς φύσεως*. κάμνει να προηγηθῇ παντομίμα, εἰς τὴν ὁποίαν ἄφωνα πρόσωπα προεικονίζουν τὴν ἀρχὴν τοῦ δράματος καὶ τὴν λύσιν, καὶ τούτο με τὸν σκοπὸν νὰ φέρῃ διπλὸν κτύπημα εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Κλαυδίου, ἡ ὁποία, ὅσον καὶ ἂν ἦναι παγωμένη, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ μὴ ταραχθῇ ἀπὸ ἐπανειλημμένην ἀντιπαράστασιν τοῦ ἀνομήματός της. Ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχολογικὴν αὐτὴν ἐρευναν ἀπαιτεῖται ψυχικὴ γαλήνη ὁποίαν ὁ Ἀμλέτος αἰσθάνεται ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀπέναντι τοῦ μισητοῦ Κλαυδίου· διὰ τούτο προσλαμβάνει βοηθὸν τὸν ἀκριβὸν τοῦ φίλον, τοῦ οὐοίου γνωρίζει τὴν μετριοπάθειαν, οὐοὺ τὸν κατέστησεν ἀδιάφορον τόσο εἰς τὴν εὐνοίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐχθραν τῆς Τύχης. Ὁ Ἀμλέτος ἀγαπᾷ τὸν Οὐράτιον, διότι βλέπει εἰς ἐκείνην τὴν ψυχὴν ἀσάλευτον τὴν ἰσορροπίαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς αἰσθάνεται ὅτι κινδυνεύει νὰ χάσῃ, τὸν ἔχει *εἰς τὴν καρδίαν τῆς καρδίας του*, ὡς νὰ ἠθέλε με τούτο νὰ μετριάσῃ τὴν ἀκοίμητον φλόγα τῶν αἰσθημάτων του, νὰ γαληνεύσῃ τοὺς ἀνεξηγήτους κυματισμοὺς τῆς ψυχῆς του. Εἰς τὸν μόνον τούτον φίλον εἶχε ξεμυστηρευθῇ τας φρικτάς ἀποκαλύψεις τοῦ Πνεύματος τοῦ πατρός του, καὶ εἰς αὐτὸν ἐμπιστεύεται τῶρα τὸ σχέδιον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς σκηνικῆς παραστάσεως, διότι ἔχει ἀνάγκην νὰ συνενώσουν τας κρίσεις τῶν περὶ τῆς αἰσθήσεως οὐοὺ αὐτὴ θὰ προξενήσῃ εἰς τὸν Κλαύδιον ἀλλὰ δὲν ομιλεῖ ποσῶς περὶ

της ενεργείας η οποία λογικώς έπρεπε να εξακολουθήση, εάν το εξαγόμενον του στρατηγήματος αποδείξη αληθή την υπερφυσικήν μαρτυρίαν, την οποίαν ο Αμλέτος θέλει να υποπτεύεται ως έργον του Πειρασμού και ίσως εύχεται να αποδειχθή τοιαύτη διά να αποτινάξη την τρομεράν υποχρέωσίν του.

14

Πριν αρχίση η σκηνική παράστασις και εις τα διαλείμματα ο Αμλέτος παίζει το πρόσωπον αυλικού γελωτοποιού· όθεν με ασέμνους εκφράσεις σατυρίζει τα ακόλαστα ήθη της Αυλής, με πικρούς υπαινιγμούς ειρωνεύεται την απιστίαν και την αναισθησίαν της Γελτρούδης, με τρομακτικούς σαρκασμούς πληγώνει την συνείδησιν του Κλαυδίου. Και όταν επιτυγχάνει εντελώς ο σκοπός της παραστάσεως, όταν το κακούργημα δεν μένει πλέον κρυμμένον εις την μονιά του, αλλά, όπως το είχε καταγγείλη φωνή από τον άλλον κόσμον, τώρα φανερώνεται εις την όψιν του ενόχου και εις τον ακράτητον φόβον οπού τον αναγκάζει να φύγη, ο Αμλέτος δεν σύρει το ξίφος· και αφού κατόπιν του Βασιλέως διασκορπίζονται και φεύγουν οι Αυλικοί, τι λέγει ο Αμλέτος ευρισκόμενος μόνος με τον φίλον του; Περί τιμωρίας αποδεδειγμένου πλέον ενόχου δεν γίνεται λόγος· ο Αμλέτος κατέχεται από άκραν αγαλλίασιν διότι με το μέσον της δραματικής τέχνης

κατώρθωσε να σχίση την προσωπίδα του κακούργου, αλλά προ πάντων διότι εδυνήθη να εμβάλῃ τον τρόπον εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἡ αὐτὴ ἰλαρότης εξακολουθεῖ καὶ εἰς τὸν ἀμέσως ἀκόλουθον διάλογον με τοὺς δολίους συμμαθητάς του, ὅπου με ωραίαν φαντασίαν, με πλαστικώτατον τρόπον, τοὺς περιπαίζει διότι ἦσαν τόσο ἀνόητοι, ὥστε νὰ πιστεύσουν ὅτι ἠμποροῦσαν νὰ του ἀνασπάσουν τὴν *καρδίαν του μυστηρίου του*. Ἀλλ' ἅμα εὐρίσκεται μόνος του, ἡ πρόσκαιρος ἐκείνη φαιδρότης εξαφανίζεται· στυγεροὶ στοχασμοί, ὡσὰν μιάσματα τῆς Κολάσεως, πολιορκοῦν τὸ πνεῦμα του καὶ τὸν σπρώχνουν εἰς τὴν ἀπάνθρωπον βίαν. Ἀλλὰ πάλιν ἡ ὁρμὴ του ἀναχαιτίζεται· ὁ Ἀμλέτος ἐνθυμεῖται ὅτι θὰ υπάγῃ εἰς τὴν μητέρα του, ὅπου διανοεῖται νὰ ἐκπληρώσῃ ἄλλο καθήκον· ἀπομακρύνει τοὺς φονικούς στοχασμούς, ὡς νὰ εφοβείτο μήπως τὸν παρασύρουν ἕως τὴν μητροκτονίαν! Καὶ ἐνῶ με αὐτὴν τὴν πραοτέραν διάθεσιν σπεύδει πρὸς τὴν μητέρα του, ἔξαφνα του παρουσιάζεται εὐκαιρία νὰ τιμωρήσῃ τὸν κακούργον· ὁ Κλαύδιος εἶναι αὐτοῦ γονατιστός, ἀφηρημένος εἰς τὴν δέησιν, ἀφύλακτος· καὶ ἰδοὺ ὁ Ἀμλέτος ἤδη σύρει τὸ ξίφος, εἶναι ἑτοιμὸς νὰ διαπράξῃ δολοφονίαν ἀλλὰ νέα σκέψεις του κρατεῖ τὸ χέρι· ἐνθυμεῖται ὅτι ὁ πατέρας του πικρῶς ἐπαραπονέθη διότι ὁ ἀδελφός του τὸν ἔστειλεν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἀδιόρθωτον, ἀπροετοίμαστον· νομίζει ὁ Ἀμλέτος ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐκδίκησις ἀπαιτεῖ πλήρη τὴν ἀνταπόδοσιν, καὶ αὐτὴ δὲν κατορθώνεται εἰάν φονεύσῃ

τον αδελφοκτόνον εις την στιγμήν οπού προσευχόμενος εξαγνίζει την ψυχήν του· ο Αμλέτος θέλει όχι μόνον αίμα αντί αίματος αλλά και κόλασιν αντί κολάσεως. Τούτος ο συλλογισμός, οπού στηρίζεται εις την άτοπον υπόθεσιν ότι ψυχή οποία εκείνη του Κλαυδίου είναι επιδεκτική μετανοίας, τούτη η λεπτολογία της εκδικήσεως, ιδέα βαρβαρικής και προληπτικής εποχής, έχει την όψιν νέου σοφίσματος, εις το οποίον προσφεύγει ο νους του Αμλέτου διά να αναβάλη και πάλιν την απόφασίν του.

15

Αφίνει το ακαταπαύστως σαλευόμενον έδαφος της φονικής ανταποδόσεως και μεταβαίνει πρόθυμα εις άλλο στερεώτερον και σύμφωνον με τα ευγενή και φιλάνθρωπα αισθήματά του. Θα επιχειρήση να εξυπνήση την αποναρκωμένην συνείδησιν της μητρός του, θα την παρακινήση εις την Μετάνοιαν. Ενώ προσκαλείται αυτός από την μητέρα διά να απολογηθή, παρουσιάζεται εις αυτήν ως κατήγορος και δικαστής, ως μόνος αντιπρόσωπος της Αρετής, ως μόνος υπέρμαχος του ηθικού νόμου, εις έναν κόσμον όπου εν τω μέσω των συντριμμάτων και του μολυσμού έμεινεν αυτός ακόμη όρθιος και καθαρός. Εις την εκπλήρωσιν ιερού καθήκοντος έξαφνα έρχεται να τον διακόψη αίσθησις πληκτική και τον εξαγριώνει· νομίζει ότι ακούει την φωνήν του αδελφοκτόνου ο οποίος

κρύβεται αυτού διά να μάθη το μυστικόν του· σκέψις εδώ δεν μεσολαβεί· ήλθε, νομίζει, η στιγμή να εκτελέση την φοβεράν εντολήν του, και κάμνει τον φόνον, ως να εφόνευε δειλόψυχον και κακοποιόν ερπετόν· και ήδη πιστεύει ότι η τιμωρία έγινε· ο κακούργος κείται αυτού νεκρός· μόνον της μητρός του η κραυγή του δίδει αφορμήν να επιζητήση την λύσιν φοβεράς απορίας, η οποία απ' αρχής εβασάνιζε την φιλόστοργον καρδίαν του, δηλαδή μήπως η μητέρα του συνέπραξεν εις τον φόνον του πατρός του· διά τούτο την δοκιμάζει με απότομον σκληρόν υπαινιγμόν·

Ναι, ω μητέρα! φονικωτάτη πράξις! όσο βασιλέα να
θανατώση
τις κ' επάνω εις τον νεκρόν του να νυμφευθή κατόπιν με
τον
αδελφόν του.

αλλά ευτυχώς τούτος ο ονειδισμός γεννά εις την Γελτρούδην έκπληξιν τόσο φυσικήν ώστε γίνεται φανερόν ότι αυτή ουδέ καν γνώσιν είχε της δολοφονίας. Και ενώ νομίζει ότι τα πάντα ετελείωσαν, βλέπει αντί του πτώματος του Βασιλέως το πτώμα του γέροντος Αυλάρχου· ούτε λύπη ούτε μεταμέλεια ούτε άλλη σκέψις τον ταραττει εις εκείνην την στιγμήν· προχωρεί αμέσως εις τον ηθικόν αγώνα, τον οποίον ανέλαβε, να αποσπάση την άτυχη μητέρα του από τας βδελυράς αγκάλας του κακούργου, ο οποίος δεν απέθανε, αλλά ζη ακόμη και βασιλεύει. Με θερμόν

ζήλον, με όλην την δύναμιν οπού δίδει εις τους λόγους του ο ενθουσιασμός και η πλαστικωτάτη φαντασία του, με την υπεράνθρωπον υπομονήν της αγάπης, κατορθώνει να νικήση την αρχαίαν αναισθησίαν ενός διεφθαρμένου πλάσματος, ανοίγει τους οφθαλμούς της μητρός του ώστε να βλέπουν πρώτην φοράν εις τα βάθη της καρδιάς της τα ανεξάλειπτα στίγματα της κακοηθείας. Αλλά η νίκη δεν ημπορούσε να ήναι και θρίαμβος· εάν ο Αμλέτος επέτυχε να φέρη την μητέρα του εις συναίσθησιν της ηθικής πτώσεώς της, όμως δεν εδυνήθη να την κάμη να αποστραφή τον κακούργον, να φύγη από την άνομον κλίνην, να εύρη εις τον εαυτόν της μίαν ευτυχή γενναίαν ορμήν ώστε να *ρίψη πέρα το χειρότερο μέρος της καρδιάς της διά να ζήση καθαρώτερη με το άλλο*. Όταν η Γελτρούδη, αν και ο υιός της της edίδαξε τον τρόπον του εξαγνισμού, προφέρει την ερώτησιν· *τι θα κάμω*; ο Αμλέτος πείθεται πλέον ότι η ηθική της ατονία δεν έχει θεραπείαν, και τόσον απελπίζεται, ώστε διά μίαν στιγμήν πιστεύει ότι αύτη δύναται να λησμονήση την μητρικήν αγάπην και να προδώση τον υιόν της εις τον σατανικόν διαφθορέα της.

16

Και ενώ με φαρμακωμένην καρδίαν εγκαταλείπει τον ευγενή εκείνον αγώνα, στρέφεται πάλιν ο νους του εις το πρόβλημα της φονικής εκδικήσεως, και πολλά συντρέχουν

ἤδη διὰ να τον σπρώξουν εἰς το φοβερόν ἐκεῖνο σημεῖον. Προ μικροῦ ἔβαψε τα χέρια του εἰς το αἷμα, κατὰ την προαίρεσίν του ἐφόνευσε τον Κλαύδιον· εἰς τον ἀθέλητον φόνον του γέροντος Αὐλάρχου τού φαίνεται ὅτι βλέπει τον δάκτυλον της Θείας Δίκης οπού τιμωρεῖ την ἀπραξίαν του και τον προστάζει να γίνη ἐκτελεστής των ὁρισμῶν της· του ἐπαρουσιάσθη και πάλιν τα Πνεύμα του πατρός του και του υπενθύμισε την υποχρέωσίν του· του ἐγίνε γνωστόν ὅτι ο Κλαύδιος ἀπεφάσισε να τον στείλῃ εἰς την Ἀγγλίαν με τους δύο δολίους συμμαθητάς του οπού κομίζουν σφραγισμένα γράμματα, ὅπου αὐτός υποπτεύεται ὅτι περιέχονται φονικά ἐναντίον του διαταγαί. Ἰδού πόσα ἐξωτερικά περιστατικά τον κατεβάζουν ἤδη ἀπό τον κόσμον της σκέψεως και τον εἰσάγουν ἀνεπαισθήτως και ἀναγκαίως εἰς τον σκοτεινόν λαβύρινθον του πραγματικού. Αἰσθάνεται ο Ἀμλέτος ὅτι ο τυχαῖος φόνος του γέροντος Αὐλάρχου εἶναι κακόν, εἰς τα ὁποῖον θα ἐπακολουθήσουν χειρότερα, ὅτι αὐτό εἶναι ἀρχή ὁλοκλήρου αιματηροῦ δράματος, αἰσθάνεται ἀκόμη σκοτεινῶς ὅτι ἐνδέχεται αὐτός να ἐμπλεχθῇ εἰς τρόπον ὥστε να μη ἐξέλθῃ ἀκριμάτιστος ἀπό την πάλην· και ἐνῶ φαίνεται ὅτι ἀπεφάσισε πλέον να ἐκτελέσῃ τους ὁρισμούς της Θείας Δίκης, να τιμωρήσῃ τον κακούργον, ὁμως, ἀντί να λάβῃ θέσιν ἐπιθετικήν, δέχεται στάσιν ἀμυντικήν, ὡς να ἠθελε και τώρα να ἀπομακρύνῃ την πεπρωμένην στιγμὴν, και του φαίνεται ὅτι θα εὕρῃ ευχαρίστησιν εἰς τρόπον ἐνεργείας ὅλως ἀντίθετον πρὸς την εἰλικρίνειαν, πρὸς την

γενναιότητα, η οποία αποτελεί την βάση του χαρακτήρος του, εις το να αντιτάξη πανουργίαν εις πανουργίαν, εις το να κάμη ώστε τα θανατηφόρα μηχανήματα του Κλαυδίου και των δορυφόρων του να σπάσουν εις την κεφαλήν των·

Στέλνονται σφραγισμένα γράμματα, και οι δύο συμμαθηταί μου, οπού τους έχω πίστιν όσην να έχω δύναμαι 'ς οχιαίς φαρμακωμέναις, φέρουν την εντολήν και αυτοί τον δρόμον πρώτοι θα μου δείξουν να φθάσω 'ς την κακοτροπίαν. Ας δουλεύση! τι αξίζει απ' την υπόνομόν του να τιναχθή μηχανικός εις τον αέρα! βαρύν αγώνα θα υποφέρω, αλλ' αποκάτω εις τα λαγούμια τους θα σκάψω εγώ 'ς το βάθος μίαν οργυιά, να τους πετάξ' ως το φεγγάρι. Ω πράγμα ηδονικό το ν' απαντήσ' εις μίαν γραμμήν αντίκρ' η μια την άλλην πονηρίαν!

Και ενώ τούτα διαλογίζεται δεν εστείρεψε εις την καρδίαν του η πηγή των δακρύων, τα χύνει ακράτητα, άμα ευρίσκεται μόνος του, επάνω εις το πτώμα του πατρός της Οφηλίας του, το οποίον προ μικρού εις τα μάτια της μητρός του με πλαστήν απονίαν έσυρεν έξω και συνώδευσε με πικρούς σαρκασμούς. Και πάλιν κάτω από τον πέπλον της αυτής αδιαφορίας, της αυτής χαιρεκάκου ψυχρότητος, απαντά κατόπιν τους δολίους συμμαθητάς του και τον Κλαύδιον· και η τρομακτική συμπεριφορά του, αι ζοφεραί σκέψεις, τας οποίας προφέρει, οι θανάσιμοι υπαινιγμοί, φέρουν νέον τρόπον εις την ήδη κατατρομασμένην ψυχήν του Κλαυδίου.

Αλλ' αν και έλαβε όλα τα δυνατά μέτρα διά να ματαιώση το σχέδιον του εχθρού του και να επανέλθῃ σῶος εις την Δανίαν, όμως ενώ αναχωρεί αισθάνεται ότι οι δισταγμοί του τον έφεραν εις την δύσκολον και επικίνδυνον θέσιν εις την οποίαν ευρίσκεται, και δια τούτο προσπαθεί και πάλιν να ανεύρῃ το ανεξήγητον αίτιον της απραξίας του. Λόγον να εκτελέσῃ την εκδίκησιν έχει έναν πατέρα δολοφονημένον, μίαν μητέρα ατιμασμένην· ομολογεί ότι έχει και την δύναμιν και τα μέσα τ' αναγκαία προς την εκτέλεσιν· τίποτε εξωτερικῶς δεν τον εμποδίζει, μάλιστα πολλαχόθεν του παρουσιάζονται παραδείγματα ανδρικής και αποφασιστικής ενεργείας, ως εκείνο του νέου ηγεμονόπαιδος, του οποίου ο στρατός περνά έμπροσθέν του πορευόμενος να απαντήσῃ κινδύνους και θάνατον χάριν μόνον της φιλοτιμίας! Ποίος άρα γε είναι ο εσωτερικός λόγος, ο οποίος απ' αρχής εναντιώθη εις το αίσθημά του, εις την στερεάν απόφασίν του, εις την θέλησίν του; Τοιαύτην ερώτησιν απευθύνει ο Αμλέτος προς τον εαυτόν του και προχωρεί εις την έρευναν ως να είχαν έμπροσθέν του όχι την ιδίαν συνείδησιν αλλά ξένην, προσφεύγει εις εικασίας, και αποδίδει εις τον εαυτόν του ή κτηνώδη λήθαργον ή υπερβολήν περισκέψεως, η οποία τόσον ακριβολογεί τα ενδεχόμενα αποτελέσματα της ενεργείας, ώστε δύναται να

ονομασθή δειλία. Αλλά ο αληθής λόγος των δισταγμών του, κρυμμένος εις τα βάθη της ψυχής του, ανομολόγητος, μένει πάντοτε μυστήριον διά τον νουν του Αμλέτου. Εναντίον του αγνώστου τούτου αντιπάλου, ο οποίος ατονίζει την θέλησίν του, ο Αμλέτος αγανάκτησεν απ' αρχής, ως είδαμεν εις τον Μονόλογον της Β'. Πράξεως, αλλά τώρα (Μονόλογος Πρ. Δ'. σκ. δ'.) η αγανάκτησις εγείρεται ισχυροτέρα, η καρδιά του με όλην την δύναμιν της θελήσεως αποσείει τον ζυγόν, η συναίσθησις της υποχρεώσεως να εκδικήση τον πατέρα του πνίγει την μυστηριώδη εκείνην φωνήν, ώστε αυτός αποφασιστικώς πλέον εκφωνεί·

Αν 'ς το εξής των λογισμών μου όλα τα βάθη δεν θα
'ναι φονικά, θα ειπώ 'πού ο νους μου εχάθη.

Και ιδού άμα χειραφέτησε τον εαυτόν του από τον μυστικόν εκείνον σύμβουλον, παραδίδεται επικέφαλα εις το έργον της εκδικήσεως, κατεβαίνει τον ολισθηρόν κατήφορον της κακοηθείας, έτοιμος να αντιτάξη επιβουλήν εις επιβουλήν, να ανταποδώση φόνον αντί φόνου, γινόμενος οπαδός του σατανικού δόγματος της εποχής εις την οποίαν ανήκει, ώστε να μεταχειρισθή και ανήθικα μέσα διά να φθάση εις τον σκοπόν του. Άγιος του παρουσιάζεται ήδη, εις αυτόν επιβεβλημένος, ο φόνος του Κλαυδίου· η ζωή του αναγκαία διά να τον εκτελέση· αναγκαία εις την σωτηρίαν του και συγχωρημένη η δολοφονία των δύο συμμαθητών του. Αν και είχε αρματώση πλοίον, το οποίον ως πειρατικόν έμελλε να τους προσβάλη εις την ανοικτήν

θάλασσαν και να τον ελευθερώση, όμως φοβούμενος μήπως το στρατήγημα τούτο αποτύχη και αυτός φθάση με τους συμμαθητάς του εις την Αγγλίαν, ευρίσκει και ανοίγει τα ύποπτα γράμματα, και, άμα ανεκάλυψε την θανατηφόρον διαταγήν, με τεχνικωτάτην πλαστογραφίαν την στρέφει εναντίον των συμμαθητών του, αν και αυτοί απλώς κοιμιστάι του εγγράφου δεν εγνώριζαν το περιεχόμενον. Μετά την άπονον πράξιν επανέρχεται εις την Δανίαν, και αναγγέλλει εις τον Κλαύδιον την επιστροφήν του με επιστολήν, της οποίας η δουλική φράσις σκεπάζει υποκριτικώς τον φονικόν σκοπόν του.

18

Αλλά δεν σπεύδει προς το ήδη προσδιωρισμένον τέρμα· πορευόμενος εις το κατηραμένον παλάτι της Ελσινόρης σταματά εις το νεκροταφείον, ως να ήθελε να ξανασάνη από τον κάματον και από τα μισητά έργα της ζωής εις την έρημον επικράτειαν του θανάτου. Αυτού παραδίδεται εις σκέψεις, αι οποίαι έχουν σχέσιν με το πρόβλημα, ως το έθεσεν άλλοτε, της ανθρωπίνης υπάρξεως, με την διαφοράν ότι τώρα δεν προσβλέπουν καθόλου πέραν του τάφου, αλλά περιορίζονται εις την ματαιότητα των κοσμικών πραγμάτων και πάσης ανθρωπίνης ενεργείας. Το *taedium vitae* και τώρα, αλλά ως σιγαλινόν ρεύμα, πλημμυρίζει την ψυχήν του· η φιλοθάνατος διάθεσίς του έρχεται εις

ἄμεσον συνάφειαν με το φρικτὸν φαινόμενον της υλικῆς αποσυνθέσεως, την αναλύει με ψυχρὰν λεπτολογίαν και την παρακολουθεῖ εἰς το ἄκρον ὅριόν της, ἕως το σημεῖον, ὅπου εξαφανίζεται κάθε ἶχνος οργανικῆς μορφῆς, ὅπου η κόνις του ἀνθρώπου, οπού εἶχεν ὡς προορισμὸν να μεταδίδη την ἰλαρότητα εἰς τους ὁμοίους του, δεν ξεχωρίζεται πλέον ἀπὸ την κόνιν του κοσμοκράτορος οπού ἐτρόμαξε την οἰκουμένην. Και πόσον γίνεται φανερώτερον το ἀπέραντον πένθος της ψυχῆς του, ὅταν ἀπὸ το ἄμορφον και ἀγνώριστον κρανίον ἀγαπημένου ἀνθρώπου του ἀστράπτει της φαιδράς παιδικῆς ἡλικίας η ἐνθύμησις, η ὁποία, ὡς πικρά εἰρωνία, σχίζει διὰ μίαν στιγμὴν το σκότος, οπού τώρα τον χωρίζει ἀπὸ το φῶς της ζωῆς και ἀπὸ την θερμότητα των τρυφερῶν αἰσθημάτων. Εἰς την ἐμφάνισιν της κηδείας ὁ Ἀμλέτος παραμερίζει, ὡς να ἤθελε να συνεχίσῃ ἡσυχας νεκρωσίμους σκέψεις του· με συμπαθητικὸν αἶσθημα παρατηρεῖ, ὅπως ἐνόησεν ἀμέσως ἀπὸ την κολοβωμένην τελετὴν, ὅτι το φέρετρον ἐκεῖνο περιέχει ἄνθρωπον, τον ὁποῖον ὁ πόνος ἠνάγκασε να ἐγκαταλείψῃ την ζωὴν. Ἀλλ' ἅμα ἐνόησεν ὅτι ἐκεῖνο εἶναι το λείψανον της Οφηλίας, ἀμέσως ἀνοίγονται ὅλαι αἱ ἐσωτερικαὶ πληγαὶ του, η ἀποκοιμισμένη ἀγάπη ἀνασταίνεται παντοδύναμος και σαλεύει την ἰσορροπίαν των ψυχικῶν του δυνάμεων· καρδιά και φαντασία χειραφετημέναι ἀπὸ την ἐξουσίαν του λογικοῦ γεννοῦν ἀλλόκοτα, τερατώδη, λόγια και κινήματα, τα ὁποία ἔχουν ὅλην την ταραχὴν και την ἀταξίαν της

παραφροσύνης. Και όταν συνέρχεται από την τρομεράν παραξάλην, αισθάνεται την ατοπίαν της θέσεώς του, και πριν αναχωρήση προφέρει γρίφους διά να πιστευθή από τους άλλους και προ πάντων από τον Κλαύδιον ότι πραγματικώς έχει χαμένα τα λογικά του.

19

Υποχωρούν οι πένθιμοι διαλογισμοί, σιωπά το αίσθημα της αγάπης εις τα βάθη της ψυχής του Αμλέτου, και εις την επιφάνειαν αναφαίνεται πάλιν η ορμή προς την φονικήν ανταπόδοσιν, και, ως να προετοιμάζετο ήδη εις άμεσον ενέργειαν, αυτός έρχεται να εκθέση εις τον φίλον του πως ευτύχησε να ματαιώση τα δολοφόννα σχέδια του Κλαυδίου, τα οποία αποτελούν νέον λόγον διά να μη αναβάλη πλέον την τιμωρίαν. Δεν επεριμέναμεν από τον μεγαλόψυχον Αμλέτον ότι, έστω και διά να σώση την ζωήν του, ως αναγκαίαν εις την εκπλήρωσιν της εντολής του, ήθελε δολοφονήση, ως εδολοφόνησε, τους δύο συμμαθητάς του· αλλά περισσοτέραν φρίκην μας προξενεί η επιμονή, με την οποίαν προσπαθεί να δικαιολογήση εις τον φίλον του το σατανικόν κατόρθωμά του και η πεποίθησις, οπού αυτός φαίνεται να έχη, ότι έλαβεν εις τούτο συμβοηθόν την Θείαν Πρόνοιαν. Αλλ' ακριβώς αυτή η επιμονή, αυτή η επιδεικτική αταραξία προδίδει τον κρύφιον έλεγχον της συνειδήσεως του· ως ένοχος απολογείται προς τον φίλον, του οποίου

τα μετρημένα λόγια υποδηλώνουν λύπην διά το πάθημα των δύο απεσταλμένων. Το ηθικόν του Αμλέτου έπαθε φοβεράν μεταβολήν, και εις αυτήν την κατάπτωσιν πρώτην φοράν τον ακούομεν να αναφέρει ως λόγον της εκδικήσεως έναν λόγον προσωπικόν, τουτέστιν ότι ο Κλαύδιος τον είχε αποκλείσει από τον θρόνον, ενώ έως τώρα η προς την μνήμην του αδικημένου πατρός του αφοσίωσις ήταν μόνη αρκετή να του επιβάλη την τρομεράν υποχρέωσιν. Ο Αμλέτος έπεσεν εις ηθικήν ατονίαν, και όταν ο φίλος του τον παρακινεί πλαγίως να λάβη μίαν απόφασιν πριν ο Κλαύδιος μάθη τον θάνατον των δύο απεσταλμένων και τα πράγματα περιπλεχθούν, ο Αμλέτος δεν κάμνει κανένα σχέδιον, φαίνεται ότι αναπαύεται εις την πεποίθησιν ότι έως τότε ή και τότε θα του παρουσιασθή η ευκαιρία, το φοβερόν εκείνο δευτερόλεπτον,

ο μεταξύ καιρός είναι δικός μου, και όσον ένα να ειπής
τόσ' η
ζωή του ανθρώπου.

20

Έπαυσε η εσωτερική αντίστασις, εσίγησεν ο ανεξερεύνητος λόγος τόσων δισταγμών, ο φοβερός αγών έχει γονατίση, έχει συντρίψη την ψυχήν του Αμλέτου· η

θέσις του ομοιάζει αρνητική με την πεποίθησιν ότι αυτός είναι ὄργανον της Θείας Δίκης, εκτελεστής Ανωτέρας Θελήσεως, αδιάφορος, ατάραχος περιμένει ἔξωθεν την αφορμήν, την ὥθησιν, το σύνθημα, να εκπληρώσῃ την εντολήν του, και ἤδη σκοτεινῶς μαντεύει ὅτι τοιαύτη αφορμή θα προέλθῃ ἀπὸ τον ἀγῶνα της ξιφομαχίας, ὅπου αναγκαίως υποπτεύεται νέαν φονικὴν ἐπιβουλήν του Κλαυδίου. Και ἐνῶ προαισθάνεται μίαν αιματηρὰν λύσιν, και εἶναι ἐτοιμος να την ἀπαντήσῃ, ταυτοχρόνως, ἀνάμεσα εἰς την φαινομενικὴν ἱλαρότητα με την ὁποίαν διὰ τελευταίαν φοράν ἐμπαίζει και παρωδεῖ το μωρόν και δουλικόν ἦθος των Αὐλικῶν εἰς το πρόσωπον του Οσρίκου, ἐκφέρει τρομακτικὰς ἀμφιλογίας, ὅπου αἰνίττεται την ἐπικειμένην μετὰξὺ αὐτοῦ και του Κλαυδίου θανάσιμον πάλιν, ὅταν λέγῃ· *εάν ο Βασιλέας μένει εἰς την γνώμην του, ἐγὼ θα κερδίσω δι' αὐτόν το στοίχημα, ἀν δυνηθῶ· εἰδεμὴ δὲν θα κερδίσω παρὰ την ἐντροπὴν μου· – ἐγὼ δὲν ἀλλάζω γνώμην· αὐτὴ συμμορφώνεται με την ἐπιθυμίαν του Βασιλέως· ἀν εὐκαιρὴ αὐτός, εὐκαιρῶ και ἐγὼ, τώρα ἢ εἰς οἰανδὴποτε ὥραν· και ὅταν εἰρωνικῶς χαιρετᾷ τον ἐρχομόν του Κλαυδίου και της Γέλτρούδης με την καλήν ὥραν. Ἐφθασεν ἡ καλὴ ὥρα, και ὁ Ἀμλέτος κατέχεται ἀπὸ θανατικόν προαίσθημα τόσο καθαρόν, ὥστε το ὁμολογεῖ εἰς τον φίλον του, ἀλλ' ἀναπαυόμενος ἤδη εἰς την Θείαν Βούλησιν ἀδιαφορεῖ πρὸς το ἐσωτερικόν ἐκεῖνο προμήνυμα. Εἰλικρινῶς προσπαθεῖ να ἐξιλεωθῇ με*

τον Λαέρτην, εις τον οποίον βλέπει ένα από τα θύματα της παραφοράς του, διότι τόση απόστασις τον εχώρισεν ήδη από την πρώτην ψυχικήν του κατάστασιν, ώστε πιστεύει ίσως και αυτός ότι η ανεξήγητος εκείνη εσωτερική πάλη προήρχετο από πραγματικήν διατάραξιν της διανοίας σπεύδει πρώτος ν' αρχίση την ξιφομαχίαν προαισθανόμενος ότι εκείνο το παιγνίδι θα επιταχύνη την κρίσιν· πρώτος ζητεί να δοθούν τα ξίφη· πρώτος δίδει το σύνθημα, αλλά ταυτοχρόνως φροντίζει ώστε να μη τον προλάβη επιβουλή του Κλαυδίου, και δεν πίνει, αν και ο Κλαύδιος και κατόπιν και η Γελτρούδη του προσφέρουν το ποτήρι· μ' επιμονήν εξακολουθεί τον αγώνα, κεντά την φιλοτιμίαν του αντιπάλου του, ακριβώς εις την στιγμήν οπού εις την συνείδησιν τούτου εκλονίζετο η δολοφόνος απόφασις. Και η καταστροφή επέρχεται· η περιμενομένη αφορμή επαρουσιάσθη· ένα νέον κακούργημα, μία νέα προδοσία του δολοφόνου, του αιμομίκτου, του κατηραμένου Βασιλέως επιβάλλει εις τον Αμλέτον, ως ήθελεν αναγκάση οιονδήποτε άλλον άνθρωπον, να τον τιμωρήση εις τον τόπον. Και προφθάνει να ελευθερώση τον κόσμον από εκείνο το τέρας, αλλά δεν προφθάνει να αποπλύνη με μίαν δημοσίαν εξομολόγησιν το όνειδος των κακών πράξεων όπου τον παρέσυρεν η ανάγκη της εκδικήσεως· αφήνει αυτήν την φροντίδα εις τον φίλον του και λυπείται διότι αποθνήσκει χωρίς να μάθη τα νέα από την Αγγλίαν, ως να εύχεται να απέτυχε το φονικόν εκείνο στρατήγημα· ο θάνατος

σφραγίζει τα χείλη του, και ο Αμλέτος φέρει εις τον τάφον το ανεξιχνίαστον μυστήριον της συνειδήσεώς του· —ό,τι απομένει είναι σιωπή—.

21

Εις την εξέτασιν του προσώπου του Αμλέτου επροχωρήσαμεν συνθετικώς όπως από τα διάφορα διαδοχικά ψυχικά φαινόμενα δυνηθώμεν να εισέλθωμεν εις τον βαθύτατον λόγον, εις το αληθινόν αίτιον, το οποίον γεννά τόσους δισταγμούς, τόσας αντιφάσεις και τόσας ανωμαλίας εις όλην την πορείαν του. Αναμφιβόλως δύο διαθέσεις συνυπάρχουν και συγκρούονται εις την ψυχήν του, η μεν φανερά, και αυτή είναι η ορμή προς την εκδίκησιν, η ζωηρά συναίσθησις της υποχρεώσεως να εκτελέση την προσταγήν του πατρός του, η δε απόκρυφος και ομοίως ισχυρά, η οποία εις το πείσμα της θελήσεώς του απ' αρχής μεσολαβεί μεταξύ αποφάσεως και εκτελέσεως, και παραλύει πάσαν σκέψιν, ματαιώνει οιανδήποτε σκόπιμον ενέργειαν. Όταν ο άνθρωπος έχει την θέλησίν να πράξη τι και δεν μεταβαίνει εις την πράξιν από αιτίαν εις αυτόν ανεξήγητον, η εσωτερική τούτη εναντίωσις προς την βούλησίν του πρέπει εξ ανάγκης να προέρχεται ή από κάποιαν οργανικήν του έλλειψιν, η οποία τον καθιστάνει ανίκανον προς πάσαν θετικήν πράξιν, ή από την πνευματικήν του υπόστασιν καθ' εαυτήν, η

οποία, αν και μη αφυής προς την ενέργειαν, όμως από την φύσιν επλάσθη και από την μόρφωσιν έγινε τοιαύτη, ώστε δεν στέργει ωρισμένην τινά πράξιν, διότι ενέχει έννοιαν ασύμφωνον προς τα αισθήματά του και τας ιδέας του. Το πρώτον είναι φυσική αδυναμία, την οποίαν η φιλαυτία μας ή δεν αναγνωρίζει παντάπασι ή δεν ομολογεί προς τον εαυτόν της· το δεύτερον είναι ηθική δύναμις υπερτάτη, της οποίας δεν έχομεν πλήρη την επίγνωσιν, διότι αποτελεί αυτήν την πνοήν, αυτήν την ρίζαν της υπάρξεώς μας. Μίαν οργανικήν αδυναμίαν ευρίσκουν εις τον χαρακτήρα του Αμλέτου σχεδόν όλοι οι Κριτικοί, και όσοι σύμφωνοι με τον Goethe αποδίδουν την απραξίαν του εις την στέρησιν της ηρωικής ιδιότητος αναγκαίας διά τα μεγάλα κατορθώματα, και όσοι, κατά την γνώμην του Coleridge και του Schlegel, ισχυρίζονται ότι υπερβολική ανάπτυξις της σκεπτικής δυνάμεως εις τον Αμλέτον ατονίζει την ενεργητικήν, και ακόμη όσοι υποστηρίζουν ότι απαισιόδοξος διάθεσις προερχομένη από την απελπιστικήν ιδέαν, την οποίαν αυτός εσχημάτισε περί της ανθρωπότητος, παριστάνει εις το πνεύμα του οιονδήποτε ανθρώπινον έργον άσκοπον και μάταιον. Άλλοι Κριτικοί ευρίσκουν τον λόγον της ηθικής αμηχανίας του Αμλέτου εις την δυσκολίαν της αποστολής του· κατ' αυτήν την γνώμην, προς την οποίαν κλίνει η κριτική της εποχής μας, ο Αμλέτος στενοχωρείται από την σκέψιν ότι καλείται να τιμωρήση κακούργημα το οποίον αυτός μόνος γνωρίζει, ώστε, εάν φονεύση τον φονέα του

πατρός του, θα εκτελέση δικαίαν πράξιν, την οποίαν όμως δεν δύναται να δικαιολογήσῃ εἰς τα ὅμματα του κόσμου.

22

Κατὰ την κρίσιν μας οὔτε ἡ θυμικὴ δύναμις εἰς τον Αμλέτον εἶναι ἐλλιπής, οὔτε ἡ διανοητικὴ πάσχει, ὡς εἶπαν, ἀπὸ υπερτροφίαν πρὸς βλάβην ἐκείνης, οὔτε λόγοι φύσεως καθαρῶς ἠθικῆς ἢ ἐξωτερικῆς ἐκτιμήσεως αποτελοῦν το πρόβλημα τῆς συνειδήσεως του Αμλέτου. Μικρόψυχος δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος, ὡς ὁ Αμλέτος, ποτέ δὲν υποχωρεῖ ἀπέναντι του κινδύνου, καὶ ἀτρόμητος ἀντιμετωπίζει τον θάνατον· ἀνίκανος εἰς πράξιν μελετημένην δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος με πρακτικώτατον νουν μορφώνει σχέδιον καὶ το ἐκτελεῖ, ὡς πράττει ὁ Αμλέτος ὅταν ἐπινοεῖ καὶ θαυμασίως παρασκευάζει το στρατήγημα τῆς σκηνικῆς παραστάσεως, εἰς το ὁποῖον καὶ ἐπιτυγχάνει τον σκοπὸν του, καὶ ὅταν με τόσῃν οἰζυδέρκειαν, με τόσῃν ψυχρότητά, ὅχι μόνον μηδενίζει τα ἐπίβουλα τεχνάσματα του ἀντιπάλου του ἀλλὰ καὶ τα στρέφει ἐναντίον των ὁργάνων του. Ἡ φύσις του Αμλέτου εἶναι ἀκεραία, εἶναι ὀλομερής, καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἐντέλεια του ὁργανισμοῦ του ευρισκομένη εἰς ἀπότομον ἀντίθεσιν πρὸς τον πραγματικὸν κόσμον, ὅπου καλεῖται νὰ ἀναπτυχθῇ, ἀποτελεῖ τὴν ατυχίαν του. Ἀλλὰ ἡ θέσις του τότε γίνεται ἀληθῶς τραγικὴ, ὅταν σιδηρὰ ἀνάγκη τον βιάζει,

όχι μόνον να έλθη εις άμεσον σχέσιν με κόσμον αντιπαθή προς αυτόν, αλλά και αυτού μέσα να αναδεχθή αγώνα, τον οποίον δεν δύναται να φέρη εις πέρας ειμή εάν αποχωρισθή από τον εαυτόν του, ειμή εάν αφομοιωθή προς ό,τι είναι ουσιωδώς αναίρεσις των ιδεών και των αισθημάτων του.

23

Διά να δημιουργήση τοιαύτην θέσιν ο ποιητής εφευρίσκει δραματικόν όργανον τοιούτον ώστε να έχη δύναμιν ακαταμάχητον εις την ψυχήν του Αμλέτου. Αυτή η ψυχή του πατρός του, αν και βασανίζεται εις τον άλλον κόσμον διά να καθαρισθή, υπερβαίνει τον φραγμόν, οπού έπρεπε αιωνίως να την χωρίση από τα ανθρώπινα πάθη, και προ πάντων από την μνησικακίαν, και έρχεται να ανακαλύψη εις τον υιόν του την μυστικήν δολοφονίαν και να ζητήση εκδίκησιν. Τούτη η φωνή από τον άλλον κόσμον πιάνει τον Αμλέτον από τα βαθύτερα και ιερώτερα αισθήματα, και του επιβάλλει ως υπερτάτην υποχρέωσιν την φονικήν ανταπόδοσιν. Λαμβάνει και δέχεται την εντολήν να μη συγχωρήση ώστε ο αδελφοκτόνος να εξακολουθή να ατιμάξη τον θρόνον και να μολύνη την βασιλικήν κλίνην της Δανίας· και τούτο πώς άλλως κατορθώνεται παρά με τον φόνον του ενόχου; Διά μίαν στιγμήν ο Αμλέτος νομίζει ότι δύναται να δώση εις την μονομερή αυτήν αποστολήν καθολικωτέραν ευγενή σημασίαν, πιστεύει ότι, με το να

εκτελέση τοιαύτην προσταγήν του πατρός του, δύναται να φέρη την αποκατάστασιν του Δικαίου, την ανόρθωσιν του ηθικού Νόμου.

Εξαρθρώθη ο καιρός· της μοίρας πείσμα ω πόσο πικρόν, εγώ να γεννηθώ να τον διορθώσω.

Αλλά απέναντι της γενικής διαφθοράς, οπού είναι η γεννητική αιτία, όχι το αποτέλεσμα, του ωρισμένου κακουργήματος, τι σημαίνει η πτώσις του μεγάλου ενόχου; πόθεν θα πεισθή ο Αμλέτος ότι με το να κάμη φόνον θα επιτύχη, έστω και μακρόθεν, τον σκοπόν προς τον οποίον τείνει η ενθουσιώδης, η εξημερωτική ψυχή του; Ή μήπως δύναται να καθησυχάση την συνείδησιν του, να εξαγνίση την πράξιν του, με την πεποίθισιν ότι με αυτήν επιβάλλει τιμωρίαν; αλλά δύναται ο άνθρωπος να αντιποιηθή θέσιν δικαστού άμα και τιμωρού απέναντι των ομοίων του; δύναται να πράξη αυτοβούλως ως άτομον ό,τι μόλις του συγχωρείται να πράξη ως αντιπρόσωπος της κοινής συνειδήσεως; Ή μήπως δύναται ο Αμλέτος να παραδοθή εις την μυστηριακήν πίστιν ότι αυτός είναι το προωρισμένον όργανον της Θείας Δίκης; Τοιαύτην παθητικήν κατάστασιν δεν αποδέχεται ψυχή μεγάλη, ως εκείνη του Αμλέτου, ενόσω έχει ακόμη πλήρη την συναίσθησιν της ανθρωπίνης αυτεξουσιότητας, μία ψυχή διά την οποίαν μόνον η ελευθέρα θέλησις και η πεφωτισμένη συνείδησις είναι ασφαλείς οδηγοί πάσης ενεργείας. Και αφού η προκειμένη πράξις δεν στηρίζεται εις την πεποίθισιν, η οποία διά

να ἴναι ἀληθὴς πρέπει νὰ ἀπορρέῃ ἀπὸ τὸν Λόγον, ἡ πράξις αὐτὴ μένει γυμνὴ, με μόνον τὸν ἄλογον καὶ ἄγριον χαρακτήρα προσωπικῆς ἐκδικήσεως, καὶ ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἐφαρμογὴ τοῦ δόγματος τῆς φονικῆς ἀνταποδόσεως.

24

Καὶ τὸ δόγμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ἀμλέτου ὡς ἀντιπρόσωπον βαρβαρικῆς καὶ προληπτικῆς ἐποχῆς, ὅπου ἐβασίλευεν ἡ ἄλογος βία καὶ ἡ χειροδικία· τούτῃ ἡ ιδέα ἐρχεται ἐξωθεν καὶ φυτεύεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀμλέτου, ἀλλὰ δὲν ριζοβολεῖ αὐτοῦ μέσα, ὥστε μένει πάντοτε ξένη εἰς τὴν συνείδησιν του, εὐρίσκει ἀντίστασιν εἰς τὸ ὑψηλὸν καὶ ἐξευγενισμένον πνεῦμα του, ὅπου δὲν ἔχει θέσιν ὅ,τι ἀναιρεῖ τὸ Ἀγαθὸν καὶ τὸ Ἀληθές. Ἀλλὰ δὲν δύναται ὁ Ἀμλέτος νὰ ἀνεύρῃ τὸν λόγον τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιδράσεως, νὰ διακρίνῃ τὸ ψυχολογικὸν αἶτιον τῶν δισταγμῶν του· ἡ ιδέα τῆς ἐκδικήσεως, ὅπως του ἐπεβλήθη, ἔχει ὅλην τὴν ὁψιν τῆς Ἀληθείας, διότι προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀφθαρτον κόσμον, ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ Ἀληθοῦς, καὶ διότι ἔχει ὡς ἐρμηνευτὴν τὴν συμπαθεστέραν διὰ τὸν Ἀμλέτον φωνήν, τὴν φωνὴν ἀδικημένου πατρός· καὶ ἰδοὺ αὐτὴ ἡ ιδέα μεταβάλλεται εἰς πεποίθισιν, εἰς συναίσθησιν καθήκοντος, οποῦ τοῦ ἀφαιρεῖ μέρος τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος του. καὶ δὲν συγχωρεῖ εἰς τὴν διανοητικὴν δύναμιν, εἰς τὴν κρίσιν του, νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν τῆς, ὅπως

κατανοήση ελευθέρως το προκείμενον ηθικόν πρόβλημα και καταστήση φανερόν εις την συνείδησίν του τον χαρακτήρα της μελετωμένης πράξεως, ώστε να δαμάση την θυμικήν δύναμιν, η οποία κυριεύεται από φοβεράν προκατάληψιν και θέλει να αποτινάξη τον χαλινόν του Ανωτέρου Λόγου. Και συμβαίνει εις τον Αμλέτον, εις την διάρκειαν του εσωτερικού του αγώνος, να του παρουσιάζεται η Αλήθεια ως μετημφιεσμένη με τον τύπον του σοφίσματος και της ειρωνείας, όταν αμφιβάλλει περί του οράματος και φοβείται μήπως ο Πειρασμός έπλασε την υπερφυσικήν εκείνην εμφάνισιν διά να τον παρασύρη εις άδικον πράξιν, και τοιαύτη αμφιβολία, ενώ είναι πρόφασις προς αναβολήν, είναι και έμμεσος αντίληψις της εννοίας, την οποίαν ενέχει καθ' εαυτήν η φονική ανταπόδοσις· και όταν αποδίδει τους φονικούς στοχασμούς του εις τα μιάσματα του Άδου και τους εγκαταλείπει διά να μεταβή εις την μητέρα του· και όταν, εμπρός εις τον προσευχόμενον ένοχον, λεπτολογεί περί εκδικήσεως και διά να αποφύγη και πάλιν την εκτέλεσιν της πράξεως, με υπερτάτην ειρωνείαν χαρακτηρίζει την εκδίκησιν, το δόγμα του μίσους, το οποίον με αδυσώπητον λογικήν απαιτεί όχι μόνον αίμα αντί αίματος, αλλά και κόλασιν αντί κολάσεως. Και ότι αυτά τα διανοήματα, προερχόμενα από την ανωτέραν των ψυχικών δυνάμεων, μένουν πάντοτε εις κατάστασιν ενθυμημάτων και δεν μεταβάλλονται εις συλλογισμούς, τούτο ακριβώς αποτελεί την πλαστικότητα του προσώπου του Αμλέτου· εάν αυτός

είχε καθαράν συνείδησιν του υψηλού λόγου, οπού τον σταματά εις το βάραθρον της φονικής ανταποδόσεως, η εσωτερική πάλη αμέσως ήθελε παύση· εάν ο Αμλέτος επρόφερε σκέψεις περί του ηθικού του προβλήματος, θα παρίστανε πρόσωπον ηθικολόγου ή φιλοσόφου, δεν θα ήταν πλάσμα ποιητικόν. Το δε ύψος του Αμλέτου συνίσταται κυρίως εις τούτο ότι, είτε ως κοινός άνθρωπος επιζητεί την εκδίκησιν, διά να εκπληρώση καθήκον, είτε ως ανώτερος άνθρωπος την αποστρέφεται, αυτός λησμονεί, εξαφανίζει την ιδίαν ατομικότητα ή απέναντι του καθήκοντος ή απέναντι του Ανωτέρου Λόγου.

25

Κατ' αυτήν την έννοιαν μόνον αληθεύει του Goethe η κρίσις ότι «εις τον Αμλέτον εφορτώθη βάρος το οποίον αυτός ούτε να βαστάση δύναται ούτε ν' αποβάλη». Η ψυχή του σπαράσσεται βασανιζομένη από τρομακτική σύγκρουσιν μεταξύ του καθήκοντος προς τον εαυτόν του και της ανάγκης, την οποίαν εδέχθη ως καθήκον, να ικανοποιήση τον αδικημένον πατέρα του· ευρίσκεται απέναντι φοβερού διλήμματος ή να αναιρέση τον εαυτόν του, να διαψεύση τα ευγενέστερα, τα κυρίαρχα ιδιώματα της ψυχής του, ή να παραβή ένα νομιζόμενον καθήκον, διά να μη χάση διά πάντοτε τον ηθικόν και πνευματικόν θησαυρόν του. Το αδιέξοδον της θέσεώς του στενοχωρεί

τόσον τον Αμλέτον ώστε αυτή του η αδημονία τον εισάγει εις νέαν ψυχολογικήν κατάστασιν, η οποία θα καταστήση σοβαρώτερον και δεινότερον το εσωτερικόν του μαρτύριον. Απ' αρχής το απαίσιον θέαμα ενός κόσμου εξαχρειωμένου είχε γεννήση μέσα του αίσθημα απογοητεύσεως, τον είχε βυθίση εις την μελαγχολίαν και έως ότου δεν ήταν αναγκασμένος να ζή μέσα εις την μiasματικήν εξωτερικήν ατμοσφαίραν, ο Αμλέτος ημπορούσε να καταφύγη και να εύρη ανάπαυσιν εις τον εσωτερικόν κόσμον, τον οποίον εφώτιζεν ακόμη η πίστις εις την θείαν ουσίαν της ανθρωπίνης φύσεως, η πεποίθησις εις τον υψηλόν προορισμόν της· αλλά άμα επιβλητική ανάγκη τον βάλλει εις σχέσιν με το Κακόν, του παρουσιάζει σκοτεινόν πρόβλημα, το οποίον διχάζει την διάνοιάν του και δυσοργανίζει την αρμονίαν των ψυχικών του δυνάμεων, τότε ο Αμλέτος με φρίκην πρώτην φοράν απαντά το Κακόν και μέσα εις τον καθαρόν αιθέρα του Πνεύματος, το βλέπει μέσα του υπό το σχήμα της ατελείας, της αδυναμίας, της αντινομίας, της ακατανοήτου αντιφάσεως, το αισθάνεται να πολιορκή την ψυχήν του, να σαλεύη από τα θεμέλια ολόκληρον την ηθικήν του ύπαρξιν. Ο Αμλέτος καταλαμβάνεται από πένθος καθολικόν, γίνεται απαισιόδοξος, διότι βλέπει το Κακόν να εκτείνη το κράτος του και εις τον πραγματικόν κόσμον και εις τον πνευματικόν καθώς εις την ψυχήν του Φαύστου του Goethe, εις την ψυχήν του Αμλέτου στενάζει όλος ο πόνος της ανθρωπότητας. Άρα δεν είναι αρχική προς

την απαισιοδοξίαν τάσις οπού παραλύει την ενεργητικήν δύναμιν του Αμλέτου, αλλά είναι η ηθική του αμηχανία οπού δίδει τοιαύτην τροπήν εις το πνεύμα του.

26

Και ενόσω ο Ανώτατος Λόγος διατηρεί ακόμη την δύναμίν του, και απέναντι νοσηράς ψυχικής καταστάσεως και απέναντι της ορμής προς την φονικήν ανταπόδοσιν, ο Αμλέτος αποτρέπεται από άλογον δράσιν, εισέρχεται εις την φωτεινήν γραμμήν της πνευματικής ενεργείας και αυτού επιτυγχάνει εξαγόμενα υπερτάτης ηθικής σημασίας. Με το πλαστόν ήθος της παραφροσύνης χωριζόμενος από τον κοινωνικόν κύκλον στηλιτεύει το Κακόν, καυτηριάζει ενόχους συνειδήσεις, ξεσκεπάζει εις όλην την ασχημίαν των το ψεύδος, την υποκρισίαν, την χαμέρπειαν, τον δόλον και την μωρίαν· η δημιουργική του ευφυΐα επινοεί την σκηνικήν παράστασιν προωρισμένην να κάμη εις το πνεύμα του Κλαυδίου έκπληξιν φοβεράν, όσην δεν θα ημπορούσε να του προξενήση παρά υπερφυσική του εγκλήματος αποκάλυψις, αισθητή έμπροσθέν του εμφάνισις της θείας Δίκης· η φιλόανθρωπος τάσις του εμπνέει εις τον Αμλέτον την υψηλήν, την ενθουσιώδη ομιλίαν προς την μητέρα του· και η μεν Γελτρούδη τρέπεται εις αληθινήν μετάνοιαν και σχεδόν εξαγνίζεται, ο δε Κλαύδιος αισθάνεται μέσα του τρόπον φοβερώτερον απ' όλα τα μαρτύρια της Κολάσεως· και ούτω

κατορθόνεται να αναγνωρίση του ηθικού νόμου την δύναμιν η συνείδησις εκείνων οπού τον είχαν καταπατήση.

27

Αλλά η κρίσις έπρεπε να επέλθη· εις την στιγμήν ακρατήτου αγανακτήσεως ο Αμλέτος φονεύει, διότι νομίζει ότι βάφει το ξίφος εις το αίμα του ενόχου· η ιδέα της φονικής ανταποδόσεως ενίκησεν, επραγματοποιήθη· η μυστική δύναμις, οπού την είχεν εξουδετερώση έως τώρα, δεν επρόφθασε να την εμποδίση· η εσωτερική αντίστασις εξασθενίζεται, ο Αμλέτος χάνει την ισορροπίαν, και εξερχόμενος από τον εαυτόν του εισέρχεται εις την οδόν της αλογίας· από την ευρείαν και φωτεινήν περιοχίν του κυριάρχου λόγου κατέρχεται βαθμηδόν μέσα εις τα στενά και σκοτεινά

[λείπει η σελίδα μ' (40)]

υπερφυσικόν, την μαγείαν, με το οποίον ο Πρόσπερος διευθύνει την φοράν των πραγμάτων σύμφωνα προς τον ευγενή και φιλόανθρωπον σκοπόν του. Ούτω και ο Α μ λ έ τ ο ς είναι δραματική αποκάλυψις, περιπαθής δοξολόγησις του Ιδανικού, έχει δε το ποίημα και καθολικήν σημασίαν ως πλαστική παράστασις, ως εικών συμβολική, των εποχών παρακμής, εις τας οποίας, εάν εις άτομα σώζεται ακόμη, είτε ως απομεινάρι προηγούμενης περιόδου, είτε ως προμήνυμα ερχομένης αναγεννήσεως, η συναίσθησις

της μεγάλης αποστολής του ανθρώπου, τα άτομα εκείνα
πίπτουν θύμα προσκαίρου εναντίας πραγματικότητας.

29

Την πνευματικήν υπόστασιν του πρωταγωνιστού θέτουν
εις φως και ανυψώνουν τόσον αι συγγενείς προς αυτόν
όσον και αι αντίθετοι ιδιότητες των άλλων προσώπων.
Ενώ ο Αμλέτος παρουσιάζεται ως φύσις υπέροχος, πολύ
ανωτέρα και μάλιστα εις αντίθεσιν της εποχής του,
οποίαν την παρέστησεν ο ποιητής, τα λοιπά πρόσωπα,
οπού χρησιμεύουν και ως ποιητικά όργανα προς την
εξωτερικήν δραματικήν κίνησιν, ανήκουν όλα εις την
εποχήν εκείνην, είναι όλα πλάσματα αυτής, όθεν και
αναγκαίως έχουν ομοίαν πνευματικήν βάσιν, ομοίαν εξ
αρχής κοινωνικήν ανατροφήν, με διαφοράς προερχομένας
είτε από την ατομικήν ιδιότητα του χαρακτήρος, είτε από
τον βαθμόν της φυσικής του καθενός αξίας, είτε από
τυχαίαν άλλην μόρφωσιν. Από τοιούτον κύκλον ο Αμλέτος,
και εάν δεν παρουσιάζετο το μέγα πρόβλημα της ζωής
του, δεν ήταν δυνατόν να κατανοηθή· αντί να εκτιμηθή,
θα εύρισκε πανταχού αντιπάθειαν, αδιαφορίαν, αντίστασιν
και καταφρόνησιν διά τούτο προς αυτόν συμπαθεί μόνον το
άδολον αίσθημα του πλήθους, και, μέσα εις την ανωτέραν
κοινωνίαν αναβιβάζονται έως εις αυτόν μόνον αι ψυχαί,
τας οποίας δεν εδυνήθησαν να δηλητηριάσουν ο πλαστός

πολιτισμός και η γενική κακοήθεια. Τοιαύτη συμπάθεια, στηριζομένη εις την αρχικὴν ευγένειαν τῆς ψυχῆς, γεννᾷ εἰς τὸν Οράτιον τὸ βαθύ τῆς φιλίας αἶσθημα καὶ εἰς τὴν Οφηλίαν τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν Αμλέτον.

30

Ὁ αγνὸς ἔρως τῆς Οφηλίας βλαστάνει ἀπὸ τὸν ενθουσιασμόν τὸν ὁποῖον αὐτὴ αἰσθάνθη ἅμα ἐγνώρισε τα υπέροχα διανοητικὰ καὶ ἠθικὰ χαρίσματα τοῦ Αμλέτου καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν ἄδολον πρὸς αὐτὴν ἔρωτα. Ἡ ἀκατάπαυστος ἀκτινοβόλησις ἐκείνης τῆς μεγαλοφυΐας θερμαίνει τὴν ευαίσθητον καρδίαν τῆς, ἀνοίγει τὴν ωραίαν διάνοιάν τῆς, ἀνυψώνει τὴν ζωηρὰν φαντασίαν τῆς· ἡ παρθενικὴ ψυχὴ τῆς γίνεται ζωντανόν χαριτωμένον ἀντιφέγγισμα ἐνὸς μεγάλου καὶ προνομιούχου πνεύματος. Καὶ ἐνῶ αὐτὴ παραδίδεται εἰς τὸ χρυσόν ὄνειρον τῆς εὐτυχίας, ἔξαφνα ἀπαισία σκιά ἐρχεται νὰ σκεπάσῃ τὸν καθαρὸν ἐκείνον ἀστέρα· ἐκεῖ οπου ἄλλοτε δὲν ἐβλεπε παρὰ φῶς τῶρα βλέπει σκότος βαθύ· ἐκεῖ ὅθεν ἄλλοτε ἀκούε τὸν γλυκύτατον πνευματικὸν ρυθμόν τῶρα ἀκούει τοὺς ἀγρίους παρατονισμούς τῆς παραφροσύνης, περὶ τῆς ὁποίας αὐτὴ δὲν δύναται νὰ ἀμφιβάλῃ, ἅμα βλέπει ὅτι ὁ πρὸς αὐτὴν σεβασμός καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Αμλέτου μεταβάλλονται ἔξαφνα εἰς καταφρόνησιν καὶ μῖσος, ἅμα ἀκούει ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ τὴν σκληρὰν καὶ βλάσφημον ἐρώτησιν *α! α! εἶσαι τιμία;* Εἰς

το θέαμα τοιαύτης φρικτής ανατροπής σχίζεται η καρδιά της, ο νους της ήδη κυριεύεται από παραζάλην προάγγελον του διανοητικού της ολέθρου·

Ωιμένα, αφανισμός μου, 'πού είδα ό,τ' είδα και οπού βλέπω
τούτα εμπρός μου!

Αλλά εις τον λεπτούφαντον οργανισμόν της φέρει το τελευταίον κτύπημα ο φόνος του πατρός της από το χέρι του αγαπημένου της, προς τον οποίον δεν της συγχωρείται πλέον να στρέψη καν το βλέμμα της διά να τον λυπηθή. Καθώς εσωτερικός αγών βαθύτατος καταστρέφει την ηθικήν ύπαρξιν του Αμλέτου, ομοίως ψυχικόν πάθημα ανέκφραστον ανατρέπει την διάνοιαν της Οφηλίας· καθώς ο Αμλέτος δεν έχει πλέον τόπον εις τούτον τον κόσμον άμα σκληρώς αποχωρίζεται από το Ιδανικόν, ομοίως η Οφηλία δεν ανήκει πλέον εις την ζωήν άμα η ατυχία την αποσπά από το αντικείμενον της λατρείας της, άμα το εξαίσιον εκείνο πλάσμα, το οποίον δι' αυτήν έχει την θέσιν του Ιδανικού, μεταβάλλεται εις κακοποιόν δαίμονα οπού την πληγώνει εις τα ιερώτερα αισθήματά της. Και αφού η διάνοια της εξαφανίσθη, δύο μόνον δυνάμεις της απομένουν, η φανταστική και η αισθηματική, και με αυτάς η Οφηλία ως πνευματοποιημένη πλέει εις την γαλήνην ωσάν μουσικού στοιχείου, οπού τονίζονται μόνον δύο αισθήματα, η λύπη διά τον θάνατον του πατρός της και η αγάπη προς

Η ανωτέρα φύσις του Αμλέτου και η κατώτερα του Ορατίου συγγενεύουν και συναπαντώνται εις ό,τι αποτελεί την ιδιότητα των εκλεκτών ψυχών, εις το άπλαστον του χαρακτήρος και εις την έμφυτον τάσιν προς το Αγαθόν και το Αληθές, με την διάκρισιν ότι το θετικόν πνεύμα του Ορατίου, μακράν του Ιδανικού, έχει μόνους οδηγούς εις τας σκέψεις και εις τας πράξεις του την ορθόνοιαν και την αλάνθαστον φωνήν της Συνειδήσεως, και ευρίσκει τον προορισμόν του ανθρώπου εις την εκπλήρωσιν του καθήκοντος μέσα εις τα όρια της αμέσου πραγματικότητας. Η καθαρά μεν, αλλά περιορισμένη, αντίληψίς του, αν και μη ικανή να εισχωρήση εις τα βάθη της ψυχής του Αμλέτου, όμως δεν δύναται να αμφιβάλη ότι ο εσωτερικός εκείνος αγών προέρχεται από ευγενές αίσθημα και από μεγάλην πνευματικήν υπεροχήν. Αγαπά και σέβεται τον έξοχον και ατυχή φίλον του, αλλά διατηρεί την ανεξαρτησίαν της κρίσεώς του, όθεν και δεν διστάζει να δείξη την λύπην του και την αποδοκιμασίαν του όταν τον βλέπει να παρεκτρέπεται εις ενεργείας, τας οποίας απολύτως αποκρούει η ανθρωπινή συνείδησις· κατά τούτο η ειλικρίνεια του Ορατίου αποτελεί απότομον αντίθεσιν προς την τυφλήν δουλοφροσύνην των Αυλικών

οπού περιστοιχίζουν τον Κλαύδιον. Μέσα εις την γενικήν ηθικήν κατάπτωσιν η ενάρετος ψυχή του δεν εύρισκε παρηγορίαν ειμή πλησίον εις τον γενναίον και αδιάφθαρτον ηγεμονόπαιδα, τον οποίον ενόμιζε προωρισμένον να ανορθώση την πεσημένην πατρίδα· αλλ' όταν βλέπει ότι απαισία Μοίρα εξολοθρεύει αδιακρίτως τους καλούς και τους κακούς, τους ενόχους και τους αθώους, θέλει τότε και αυτός να εγκαταλείψη τον κόσμον, οπού και αυτό του το πρακτικόν πνεύμα δεν δύναται να πράξη ουδέ το σχετικόν καλόν μένει εις την ζωήν μόνον διά να δικαιώση έμπροσθεν των ανθρώπων την μνήμην του ατυχούς φίλου του.

32

Τα λοιπά πρόσωπα όχι μόνον δεν σηκώνονται ουδέ μίαν γραμμήν υπεράνω της εποχής των, αλλά συναποτελούν όλα σύμπλεγμα προωρισμένον από τον ποιητήν να την παραστήση εις τα κυριώτερα γνωρίσματά της, οποίαν την χαρακτηρίζει ο Αμλέτος όταν λέγει·

Ές το πάχος των ασθματικών αυτών καιρών μας
πρέπ' η Αρετή και αυτή να παίρνη της Κακίας
συγχώρεσιν, και, όταν θέλη να της κάμη καλό, την
άδειαν να ζητή σκυμμένη εμπρός της.

Όλοι κυριεύονται από τυφλήν φιλαυτίαν και ζουν αφρόντιστοι και ευτυχισμένοι εις την βιωτικήν απόλαυσιν· η παχυλή εκείνη ατμοσφαίρα τους χωρίζει από τον καθαρόν

ορίζοντα ανωτέρας πνευματικής και ηθικής ζωής· όλοι είναι κατά διαφόρους βαθμούς διεφθαρμένοι, όλοι γίνονται ένοχοι και, είτε εν γνώσει είτε εν αγνοία, συνεργούν ώστε το Αγαθόν να εξαφανίζεται και το Κακόν να επικρατήσει· και, αν που υπάρχει ευγενής προαίρεσις, παρασύρεται και αυτή από το ακράτητον ρεύμα, αφαρπάζεται από τον σφοδρόν στρόβιλον της κοινής διαφθοράς.

Η απ' αρχής αγαθή και άπλαστος φύσις της Γελτρούδης από αδυναμίαν και ηδυπάθειαν εμπλέκεται εις τας σατανικάς παγίδας του Κλαυδίου, και τόσον ασυνειδήτως ώστε δεν έρχεται εις συναίσθησιν της άθλιας ηθικής καταστάσεώς της ειμή όταν η συμπαθής και πυρωμένη γλώσσα του υιού της εξυπνά την κοιμωμένην συνείδησίν της και την φέρει, αν και πολύ αργά, εις την οδόν της μετανοίας.

Ο χαρακτήρ του Λαέρτου δεν στερείται ευγενείας· διά τούτο μόνος μεταξύ των Αυλικών αυτός έχει την συμπάθειαν του Αμλέτου· αλλά ο έμφυτος ιπποτισμός του εξαχρειώνεται από τα στρεβλά ηθικά δόγματα της εποχής του, εις την οποίαν η τυφλή φονική ανταπόδοσις ήταν κανών ανώτερος παντός ηθικού νόμου. Ο Λαέρτης αποτελεί εκφραστικήν αντίθεσιν προς τον Αμλέτον· είναι η ενσάρκωσις της προσωπικής εκδικήσεως, η οποία δεν έχει δισταγμούς αλλά

συνείδησιν και χάριν παραδίδει 'ς τα βάθη της φρικτής Αβύσσου.

Εἰς τὸν Κλαύδιον ἔχομεν καθολικὴν τὴν ἀντίθεσιν, ἔχομεν τὴν θετικὴν ἀναίρεσιν τοῦ Ἰδανικοῦ. Τὸ ἀφίλαυτον εἶναι ἡ δόξα τοῦ Ἀμλέτου, ἡ ἀπάνθρωπος φιλαυτία εἶναι τὸ ὄνειδος τοῦ Κλαυδίου. Καθὼς εἰς τὸν Ἀμλέτον βλέπομεν πόσον ἡ πράξις εἶναι δύσκολος, πόσα παρουσιάζει προβλήματα, ἀν θὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀνωτέρου Λόγου καὶ τῆς Συνειδήσεως, οὕτως εἰς τὸν Κλαύδιον βλέπομεν πως ἡ ἔλλειψις τῶν θείων τούτων δυνάμεων ἀφαιρεῖ οἰονδήποτε ψυχολογικὸν πρόσκομμα εἰς τὴν οδὸν τῆς ἐνεργείας. Ὁ Ἀμλέτος ἀπρακεῖ ἢ διακόπτει τὴν ἐναρξιν τῆς πράξεως, καὶ οἱ λόγοι καὶ τῆς ἀπραξίας τοῦ καὶ τῶν δισταγμῶν τοῦ εἶναι δυσδιάγνωστοι ἀκριβῶς διότι εἶναι ἀπρόσωποι, διότι ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν βαθεῖαν καθολικὴν ιδέαν τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ τοῦ Ἀληθοῦς· ὁ Κλαύδιος ἐνεργεῖ δραστηρίως καὶ ἀδιαλείπτως πρὸς ἕνα σκοπὸν, καὶ οἱ λόγοι τῆς ἐνεργείας τοῦ εἶναι διαφανεῖς, διότι εἶναι ἀτομικοί, διότι υπαγορεύονται ἀπὸ τὸν κοινὸν νοῦν, ἀπὸ τὸ στενὸν πνεῦμα τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Βασανίζεται καὶ ὁ Κλαύδιος ἐσωτερικῶς καὶ μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξιν τῆς συνειδήσεως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ὁ ἐλέγχος λαμβάνει ἐξωτερικὴν ἀφορμὴν, προέρχεται ἀπὸ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον γεννοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μυστηριώδεις, ἀνεξήγητοι

δι' αὐτόν ἐξωτερικαί ἐμφανίσεις ὡς προμηνύματα τρομεράς τιμωρίας. Ἀλλά το φοβερόν τούτο προαίσθημα, ἀντί νά τον σταματήσει εἰς τήν κακούργον πορείαν του, τόν κεντά νά προχωρήσῃ.

34

Πρώτῃ ἐρχεται νά τον ταραΐξῃ ἡ λύπη καί ἡ βαρυθυμία τοῦ Ἀμλέτου, ἐν τῷ μέσῳ τῆς πομπῆς με τήν ὁποίαν αὐτός πανηγυρίζει τόν γάμον του, ὡς διά νά θαμπώσει τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ κόσμου ὥστε νά μὴ προσηλωθοῦν εἰς τήν ἀσεβή ἀνομίαν· κατόπιν ἀμέσως τόν ἀνησυχεῖ περισσότερο ἡ πλαστή παραφροσύνη τήν ὁποίαν αὐτός με ἀλάνθαστον ὀξυδέρκειαν ἐξηγεῖ ὡς πρόσχημα ἐχθρικής πρὸς αὐτόν διαθέσεως. Δι' νά ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ μυστήριον τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀμλέτου, διά νά παρακολουθήσῃ ὅλα τοῦ τα κινήματα, προσκαλεῖ ἄλλοθεν δύο νέους εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Ἀμλέτος με τὸ θάρρος τῆς φιλίας, ὁποῦ παιδιόθεν τοὺς συνδέει, δύναται νά ἀνοίξῃ τήν καρδίαν του εὐκολώτερα παρά εἰς τοὺς κατασκόπους τῆς Αὐλῆς· ὅμως ἡ στενὴ διάνοια τοῦ Κλαυδίου δὲν προβλέπει ὅτι τοιοῦτον τέχνασμα θά συντριβῇ εἰς τὴν διορατικὴν δύναμιν καί εἰς τὸ λεπτὸν αἶσθημα τοῦ ἀντιπάλου του. Ἡ πρώτη αὐτὴ ἀποτυχία ἀυξάνει τοὺς φόβους του καί ταραττεῖ τὴν ἔνοχον συνείδησίν του· ὁ Κλαύδιος καθαρὰ βλέπει ὅτι ὁ Ἀμλέτος

κάτι μέσα τρέφει, ὁποῦ ἡ βαθειὰ κλωσσά μαυρίλα

της ψυχῆς του. και, όταν

ανοίξη και πτερώση αυτό, φοβούμαι μη κίνδυνον
μάς φέρη.

και χωρίς να χάση καιρόν αποφασίζει να τον στείλῃ εις
την Αγγλίαν, βεβαίως με τον απόκρυφον σκοπόν να τον
παραδώσῃ αυτού εις άφευκτον θάνατον.

35

Και ενώ αναπαύεται εις την πεποίθησιν ότι το δεύτερον
τούτο κακούργημα θα του αποδώσῃ την ησυχίαν, έξαφνα
βλέπει με φρίκην την εικόνα του πρώτου κακουργήματός
του εις την σκηνικὴν παράστασιν· εις την ανεξήγητον
αποκάλυψιν αισθάνεται το Θεῖον οπού θα εφώτισε τον
ορφανόν του δολοφονημένου αδελφού του. Από εκείνην την
στιγμήν βλέπει να κρέμεται επάνω εις την κεφαλὴν του της
Θείας Δίκης η ρομφαία· ζητεί να την απομακρύνῃ με την
προσευχήν, να εξιλεωθῇ με τον Θεόν αλλά αισθάνεται ότι
τα δεσμά της κοσμικῆς απολαύσεως του ἔχουν υποδουλώσῃ
τόσον την ψυχὴν, ώστε δεν εἶναι επιδεκτικὴ μετανοίας·

Πώς εἶναι δυνατόν την άφεςιν να λάβῃ κείνος 'πού
τον καρπὸν κρατεῖ του
εγκλήματός του;

Ακολουθεῖ τον δρόμον του και προετοιμάζει δραστηρίως
την αναχώρησιν του Αμλέτου· αλλά η συναπάντησις τούτου

με την μητέρα του γεννά νέον απροσδόκητον περιστατικόν, οπού θα δεινώση την θέσιν του Κλαυδίου. Δεν λυπείται διά τον θάνατον του εμπιστευμένου του Αυλικού, μόνον ανατριχιάζει με την ιδέαν ότι αυτός ο ίδιος ημπορούσε να ευρεθή εις την θέσιν εκείνου και να πέση φονευμένος, διότι καλώς εννοεί τι ηθέλησεν ο Αμλέτος όταν έσπρωξε το ξίφος εις την αυλαίαν. Βλέπει την ζωήν του εις άμεσον κίνδυνον, και ήθελε καταδικάση αμέσως τον Αμλέτον ως φονέα, αλλ' απαντά πρόσκομμα ακατανίκητον εις την συμπάθειαν του λαού και εις την μητρικήν αγάπην της Γελτρούδης· όθεν ενεργεί πυρετωδώς διά να αποπέμψη τον Αμλέτον· μετά την αναχώρησίν του, εις την παραζάλην του τρόμου η αναμμένη φαντασία του στρέφεται προς τον Βασιλέα της Αγγλίας· εις την νοεράν προσφώνησιν μεταχειρίζεται και τον εκφοβισμόν και την ικεσίαν, καθώς βασανίζεται από την ανησυχίαν, μήπως εκείνος δεν θελήση να εκτελέση την φονικήν παραγγελίαν την περιεχομένην εις τα σφραγισμένα γράμματα.

36

Αλλά μόλις ελευθερώθη από την παρουσίαν του ανθρώπου, οπού ως *θέρμη τηκτική* *μανίζει μέσα εις το αίμα του*, νέος άκρος κίνδυνος τον ευρίσκει· παρ' ολίγον πίπτει θύμα αδίκου εκδικήσεως, του Λαέρτου, ο οποίος εις αυτόν αποδίδει τον φόνον του πατρός του, διότι ο Κλαύδιος εις

την μεγάλην αδημονίαν του είχε κάμη το λάθος να τηρήση τον φόνον μυστικόν και να θάψη απόκρυφα τον νεκρόν. Και όταν με πολλήν δεξιότητα και αταραξίαν κατώρθωσε να σώση τον εαυτόν του από την οργήν του Λαέρτου, η απροσδόκητος επιστροφή του Αμλέτου τον επαναφέρει εις την πρώτην αδιέξοδον θέσιν. Διά μίαν στιγμήν ο νους του πάσχει αληθή τραυλισμόν, καθώς φαίνεται εις τας απόπους προς τον Λαέρτην ερωτήσεις του· αλλά η κρίσιμος στιγμή ακονίζει τας διανοητικάς του δυνάμεις· φοβισμένος από την αποτυχίαν του πρώτου φονικού σχεδίου εφευρίσκει αμέσως άλλο συνθετώτερον, εις το οποίον έχει πλήρη πεποίθησιν, διότι εις αυτό συντρέχουν δύο δολοφόνα αλάνθαστα μέσα, και διότι τοιούτος φόνος θα φανή έργον της τύχης και δεν θα γεννήση καμμίαν υποψίαν ουδέ εις αυτήν την μητέρα του Αμλέτου· με υπέροχον τέχνην καλλιεργεί το πάθος της εκδικήσεως εις την ψυχήν του Λαέρτου διά να τον παρασύρη εις άνανδρον δολοφονίαν, και αληθής αντιπρόσωπος της εποχής του αναβιβάζει την εκδίκησιν εις αξίωμα·

τόπος ουδ' ιερός δεν πρέπει να φυλάξη δολοφόνον·
να έχ' η εκδίκησις δεν πρέπει περιορισμόν.

Αλλά και το νέον τούτο σχέδιον ολίγον έλειψε να ανατρέψουν άλλα απρόβλεπτα συμβάντα· η Οφηλία πνίγεται· ο Κλαύδιος, ο οποίος εκοπίασε τόσον διά να ημερώση την οργήν του Λαέρτου, φοβείται μήπως ο θάνατος της Οφηλίας τον εξαγριώση πάλιν και

τον σπρώξη εις φανεράν βίαν εναντίον του Λαέρτου· και μόλις ο Κλαύδιος κατώρθωσε να τον σωφρονίση, νέος παρουσιάζεται κίνδυνος αυτομάτου καταστροφής, η συμπλοκή του Αμλέτου και του Λαέρτου εις τον τάφον της Οφηλίας· αλλά και ο κίνδυνος τούτος απομακρύνεται· ο Αμλέτος συμφιλιώνεται με τον Λαέρτην, δέχεται τον αγώνα της ξιφασκίας, τα πάντα εξωμαλύνθησαν και ο Κλαύδιος απέκτησε την πεποίθησιν ότι πλησιάζει η ποθητή ώρα της ησυχίας·

Της γαλήνης την ώραν σύντομα θα ιδούμε.

37

Αλλ' αν και εδυνήθη να υπερνικήση τόσας δυσκολίας, να προσπεράση τόσα προσκόμματα, να σωθή από τόσους κινδύνους, πάλιν το τελευταίον τούτο σχέδιόν του, τόσον προνοητικώς διωργανισμένον, παθαίνει φοβεράν στρέβλωσιν και φέρει τελικήν απροσδόκητον λύσιν. Η τελευταία τούτη αποτυχία προέρχεται από στενήν διάνοιαν μη ικανήν να εμβαθύνη εις τα ιδιώματα των άλλων. Το σύνθετον στρατήγημα του Κλαυδίου, το φαρμακωμένο ποτήρι και το φαρμακωμένο ξίφος, ήθελεν επιτύχη, αν ο Αμλέτος ήταν τόσον ανύποπτος και άκακος, αν ο Λαέρτης ήταν τόσον άκαρδος και αχρείος, όσον ενόμισεν ο Κλαύδιος· αλλά ο Αμλέτος ευλόγως υποπτεύεται το ποτήρι οπού του προσφέρει ο δηλητηριαστής του πατρός του· ο Λαέρτης,

πρωτόπειρος εις τα εγκλήματα, αισθάνεται την θέλησίν του να κλονίζεται εις την στιγμήν της εκτελέσεως· εις την συνείδησίν του εγεννήθησαν δισταγμοί οι οποίοι απ' αρχής εξασθενίζουν ανεπαισθήτως την ορμήν του εις τον αγώνα, και, όταν προκαλούμενος από τον Αμλέτον αποφασίζει να τον κτυπήση, τον λαβώνει τόσον ελαφρά, ώστε συμβαίνει να ζήση ο Αμλέτος αρκετήν ώραν διά να μάθη τα πάντα από το στόμα της Γελτρούδης και του Λαέρτου, και να προφθάση να θανατώση τον Κλαύδιον με τα δύο φονικά όργανα τα οποία τούτος είχαν επινοήση. Η σατανική μηχανή δεν υπακούει εις την θέλησιν του εφευρέτου, ενεργεί ως τι έμψυχον και αυτόβουλον, και ανοίγει έξαφνα την άβυσσον έμπροσθέν του. Αλλά και εις αυτό το χείλος της αβύσσου ο Κλαύδιος ακόμη ελπίζει, μένει κύριος του εαυτού του, ατάραχος, χάριν της σωτηρίας του· διά να μη προδώση το ήδη σαλευόμενον σχέδιόν του, όταν η Γελτρούδη πίνει από το φαρμακωμένο ποτήρι, δεν επιμένει να την εμποδίση και γίνεται δολοφόνος του μόνου πλάσματος το οποίον αγαπούσε εις τον κόσμον· και όταν ολόκληρον το νέον κακούργημά του εξεσκεπάσθη και ο Αμλέτος τον πληγώνει, ο Κλαύδιος πιάνεται ακόμη σπασμωδικώς από την ζωήν, ζητεί βοήθειαν, ίσως με την μωράν ελπίδα ότι η θανατηφόρος αλοιφή του ξίφους, αφού εβάφη ήδη δύο φοραίς εις το αίμα, του Λαέρτου και του Αμλέτου, έχασε την δύναμιν της, ώστε αυτός, ο αληθής ένοχος, να επιζήση μόνος.

Εάν από την ψυχολογικήν μελέτην των προσώπων μεταβώμεν εις την εξέτασιν της ηθικής σημασίας του Δράματος, ευρίσκομεν ότι η εξωτερική αυτού λύσις πραγματοποιεί την ανόρθωσιν του ηθικού νόμου. Από την εμφάνισιν του Πνεύματος, το οποίον αποκαλύπτει το μυστήριον του εγκλήματος, έως εις την στιγμήν της φοβεράς τιμωρίας, φαίνεται μία μυστηριώδης Δύναμις, η οποία υπεράνω της ανθρωπίνης θελήσεως, υπεράνω των ανθρωπίνων σκέψεων και ενεργειών, και μάλιστα αντιθέτως προς αυτάς, διευθύνει την φοράν των πραγμάτων εις το προσδιωρισμένον τέρμα. Ως διά να αποδειχθή καθαρώτερα η παντοδυναμία της Νεμέσεως, εκλέγεται ως κύριον όργανον της αποφασισμένης τιμωρίας άτομον ακατάλληλον προς τοιαύτην ενέργειαν και αναγκάζεται να παλαίση και προς την ιδίαν φύσιν του και προς την δοκιμασμένην πανουργίαν και την άκαρδον μοχθηρίαν του ενόχου. Και μ' όλον τούτο η διστακτική στάσις και η απραξία του Αμλέτου, η προερχομένη από ενδόμυχον αποστροφήν προς την άχαριν αποστολήν, εις την οποίαν τον έχει προορίση η Νέμεσις, καθώς και η πυρετώδης ενέργεια του Κλαυδίου, η εμπνεομένη από παραγμένην συνείδησιν και από τον τρόπον της τιμωρίας, ενώ φαίνεται ότι ατάκτως αντισταυρόνονται και τυφλώς

αντενεργούν εις την μοιρόγραπτον καταστροφήν, απ' εναντίας την επιταχύνουν. Ο Αμλέτος με την προσποιητήν παραφροσύνην γεννά την υποψίαν του Κλαυδίου, με την σκηνικήν παράστασιν της βασιλοκτονίας την ενισχύει, με τον φόνον του Πολωνίου αποκαλύπτει εις τον Κλαύδιον τον αληθή σκοπόν του, ανάπτει εις τον Λαέρτην το φιλέκδικον αίσθημα και δίδει εις τον Κλαύδιον κατάλληλον συνεργόν της φονικής μηχανορραφίας του, με την αναχώρησίν του αφήνει εις τον Κλαύδιον καιρόν να την διοργανίση, τέλος πάντων με την απαθή διάθεσίν του προσφέρεται εις την επίβουλον μονομαχίαν· ο δε Κλαύδιος, ενώ στρέφει επιτυχώς όλα τα απρόοπτα συμβάντα προς ίδιον όφελος, τα βλέπει έξαφνα να αντιστραφούν εναντίον του ακριβώς εις την στιγμήν οπού με τον θάνατον του εχθρού του ενόμιζε εξασφαλισμένην την σωτηρίαν του. Εις τον τρομερόν όλεθρον συμπεριλαμβάνονται ο Αμλέτος και η Οφηλία, διότι η αδυσώπητος Νέμεσις, η οποία εκαταδίκασε ολόκληρον την αμαρτωλόν εκείνην γενεάν, αδιαφορεί εάν εις τον ανορθωτικόν αγώνα *συντριβεται* και μία *καρδιά ευγενεστάτη*, ως εκείνη του Αμλέτου, και πίπτει εις τρίμματα ένα άλλο εκλεκτόν σκεύος, ως η Οφηλία. Και τα δύο αυτά πλάσματα δεν ήταν δυνατόν να ζήσουν και να βασιλεύσουν εκεί οπού έζησαν και εβασίλευσαν ένας Κλαύδιος και μία Γελτρούδη· πρέπει να εγκαταλείψουν τον *τραχύν αέρα αυτού τον κόσμου* διά να μεταβούν εκεί, οπού θα τους φέρουν *αγγέλων πτέρυγες και ύμνοι*.

ΑΜΛΕΤΟΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

ΚΛΑΥΔΙΟΣ Βασιλέας της Δανίας

ΑΜΛΕΤΟΣ Υιός του πρώην βασιλέως της Δανίας και

ανεψιός του

Κλαυδίου

ΦΟΡΤΙΜΠΡΑΣ Πρίγκιπας της Νορβηγίας

ΠΟΛΩΝΙΟΣ Αυλάρχης

ΟΡΑΤΙΟΣ Φίλος του Αμλέτου

ΛΑΕΡΤΗΣ Υιός του Πολωνίου

ΒΟΛΤΙΜΑΝΔΟΣ)

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ)

ΡΟΖΕΝΚΡΑΣ)

ΓΥΙΛΔΕΝΣΤΕΡΝΗΣ) Αυλικοί

ΟΣΡΙΚΟΣ)

ΕΝΑΣ ΕΥΓΕΝΗΣ)

ΕΝΑΣ ΙΕΡΕΑΣ

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ)

) Αξιωματικοί

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ)

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Στρατιώτης

ΡΕΪΝΑΛΔΟΣ Υπηρέτης του Πολωνίου

Ηθοποιοί

Δύο Νεκροθάπταις

Ένας Λοχαγός

Άγγλοι Πρεσβευταί

ΓΕΛΤΡΟΥΔΗ Βασίλισσα της Δανίας και μητέρα του

Αμλέτου

ΟΦΗΛΙΑ Θυγατέρα του Πολωνίου

Μεγιστάνες, Κυρίες, Αξιωματικοί, Στρατιώταις,

Ναύταις,

Αγγελιοφόροι και άλλοι Ακόλουθοι.

Το Πνεύμα του πατρός του Αμλέτου

ΣΚΗΝΗ ΕΛΣΙΝΟΡΗ

ΑΜΛΕΤΟΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΣΚΗΝΗ Α'

ΕΛΣΙΝΟΡΗ. Προμαχώνας, εμπρός εις το ΚΑΣΤΕΛΙ.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ εις την θέσιν του· εισέρχεται

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Τις ει; (1)

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

'Σ εμέ συ πρέπει ν' απαντήσης· στάσου
και φανερώσου.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Ζήτ' ο Βασιλέας!

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Είσαι
ο Βερνάρδος;

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Αυτός.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Με πολύν ζήλον ήλθες
'ς την ώραν σου.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Μεσάνυκτα σήμαναν τώρα·
ν' αναπαυθής άμε, Φραγκίσκε.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Πολλαίς χάρες
δι' αυτήν την αλλαγήν· είναι δριμύ το κρύο
και μ' έπιασε ολιγοψυχιά.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Εις την φρουράν σου
ήσυχα πέρασες;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Ουδέ ποντίκι ακούσθη.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Λοιπόν καλή σου νύκτα, και αν ενώ πηγαίνεις
τον Μάρκελλον ιδής και τον Οράτιον, 'πώχω
συντρόφους της φρουράς, να μην αργούν ειπέ τους.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Θαρρώ 'πού τους ακούω. Στάσου! Τις ει;

Εισέρχονται ΟΡΑΤΙΟΣ και ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Φίλοι
του τόπου τούτου.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Υπήκοοι της Δανιμαρκίας.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Καλή σας νύκτα.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Χαίρε, τίμει στρατιώτη·
ποιος σ' άλλαξε;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Την θέσιν μου ο Βερνάρδος έχει.
Καλή σας νύκτα. [Εξέρχεται.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ε! φίλε Βερνάρδε!

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Λέγε, —
ο Οράτιος είν' εκεί;

ΟΡΑΤΙΟΣ

Κάπως εκείνος (2).

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Καλώς ήλθες, Οράτιε, και συ, Μάρκελλέ μου.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Λοιπόν κείνο το πράγμα εφάνη απόψε πάλι;

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Τίποτ' εγώ δεν είδα.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ο φίλος μας Οράτιος
λέγει πως είναι της δικής μας φαντασίας·
δεν θέλει να πιστεύση 'ς τ' όραμα, οπού δύο
είδαμ' εμείς φοραίς με τρόπον της ψυχής μας·
τον κάλεσα δι' αυτό την νύκτα να περάση
απόψε 'ς την φρουράν μας, όπως, αν και πάλιν
το φάντασμ' έλθη, αυτός ο ίδιος δικαιώση
τους οφθαλμούς μας και συγχρόνως του ομιλήση.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Μπα! Δεν θα φανισθή.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Κάθισε ωστός' ολίγο
και νέαν έφοδον ας δώσωμε 'ς τ' αυτιά σου,
'πού αρματωμένα διώχνουν την διήγησίν μας,
αυτό 'πού δυο νυκτιαίς είδαμ' εμείς.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Ας ήναι·
ας καθίσωμ' εδώ· Βερνάρδε, ιστόρησέ τα.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Την περασμένην νύκτα, εψές, ενώ τ' αστέρι,
αυτό 'πού θέσιν έχει δυτικά του πόλου,
τον δρόμον του είχε τρέξη να φωτίση εκείνο
το ουράνιο μέρος, όπου τώρα σπινθηρίζει,
ο Μάρκελλος κ' εγώ, καθώς βαρούσε η μία, —

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Στάσου, αντικόψου· ιδές, έρχεται πάλιν!

Εισέρχεται το ΠΝΕΥΜΑ

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Όλος
εις την μορφήν του ο πεθαμένος βασιλέας!

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Οράτιε, σπουδασμένος είσαι (3), ομίλησέ του.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Του βασιλέως δεν ομοιάζει; Κύττα, Οράτιε.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Πολύ, πολύ· με πιάνει θαυμασμός και φόβος.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Να του ομιλήσουν θέλει (4).

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ομίλησέ του, Οράτιε.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Ποιος (5) είσαι συ, 'πού αρπάζεις της νυκτός την ώραν
τούτην και το καλό και ανδρειωμένο σχήμα,
οπού 'χε ως πολέμαρχος η μεγαλειότης
του θαμμένου Δανού; (6) 'Σ το όνομα του Υψίστου,
ομίλησε.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Επειράχθη.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Ιδέ, μ' ανοικτό βήμα
τραβιέται!

ΟΡΑΤΙΟΣ

Στάσου! Ομίλει! σ' εξορκίζω, ομίλει!

[Εξέρχεται το ΠΝΕΥΜΑ

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Εχάθη και ν' αποκριθή δεν θέλει.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

Τώρα,
Οράτιε, τι; συ τρέμεις κ' είσαι αχνός· δεν είναι
το πράγμα κάτι πλέον παρά φαντασία;
Πώς το εξηγείς;

ΟΡΑΤΙΟΣ

Μα τον Θεόν, δεν θα ημπορούσα
να το πιστεύσω δίχως την ομολογίαν
την αισθητήν και αληθινήν των οφθαλμών μου.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Όλος δεν ομοιάζει με τον βασιλέα;

ΟΡΑΤΙΟΣ

Όσον εσύ μ' εσέ· φορούσε αυτήν εκείνην
την πανοπλίαν, όταν με της Νορβηγίας
τον αυθάδ' ηγεμόνα 'ς τ' άρματα εμετρήθη·
ομοίως φοβερό το βλέφαρό του εφάνη,
όταν εις την ορμήν σφοδρής λογομαχίας
τους Πολωνούς 'ς τον πάγον βρόντησε απ' τ' αμάξι.
Είναι παράδοξο.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Και πριν δυο φορές άλλαις,

ομοίως και σωστά 'ς την ίδιαν νεκρήν ώραν,
με διάσκελο πολεμικό διαβήκ' εμπρός μας.

ΟΡΑΤΙΟΣ

Μερικόν στοχασμόν δεν ξεύρω να μορφώσω
αλλά 'ς την ολικήν του νου μου βλέψιν τούτο
δηλοί 'πού συμφορά 'ς το κράτος μας θα σπάση.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ας καθίσωμε, φίλοι, και όποιος ξεύρει ας είπη.
Τι βασανίζεται ο λαός όλην την νύκτα
άγρυπνος να φρουρή με προσοχήν μεγάλην;
Τι κανόνια ολημέρα χύνονται ορειχάλκου
και απ' έξω φέρνουν τόσα εφόδια του πολέμου;
Τι τόσους παίρνουν ναυπηγούς και τους βιάζουν,
ώστ' η εβδομάδα κυριακήν δι' αυτούς δεν έχει;
Τι μας προσμένει, οπού με τόσην αγωνίαν

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.